

Djurens hälso- och sjukvård

– i ett tioårsperspektiv

- Ett framtida överskott på veterinärer förutses och redan idag råder en brist på legitimerade djursjukskötare. Antalet platser på respektive utbildning bedöms inte vara ändamålsenligt.
- Jordbruksverket föreslår inga ytterligare yrken för behörighetsreglering inom den närmaste tioårsperioden. Målsättningen bör dock vara att ha tydliga planer för hanteringen av hovslagaryrket och klövvårdaryrket.
- Djursjukvården i Sverige är i en mycket föränderlig tid just nu, både vad gäller ägandeformer, behörighetsfrågor och branschutveckling. Det är därför viktigt att fortlöpande se över behov och tillgång på personal.

Djurens hälso- och sjukvård

– i ett tioårsperspektiv

1 mars 2012 fick Jordbruksverket i uppdrag av regeringen att göra en översyn av den svenska hälso- och sjukvårdens utveckling för djur de närmaste tio åren. Jordbruksverket har genomfört detta efter samråd med andra berörda myndigheter, universitet och högskolor, företag och intresseorganisationer.

Målsättningen för utredningen har varit att producera en trovärdig, verklighetsnära beskrivning av hälso- och sjukvården för djur och dess möjliga utveckling 2013-2023, samt en analys av de krav utvecklingen ställer på kompetenstillskott, utbildning och kvalitetssäkring. Utredningen redovisar även förslag på åtgärder för att upprätthålla en hög standard och fortsatt behovsuppfyllnad.

2013-04-25

Enheten för foder och hälsa

Författare/redaktör: Lotta Ternström Hofverberg

Medförfattare: Rebecca Wärmbring, Leif Felton, Sara Dufva - Lindqvist,
Anna Lindgren, Christina Lindgren

Foto: Shutterstock

Sammanfattning

Denna utredning utgör en översyn av djurens hälso- och sjukvård i ett tioårsperspektiv. Bedömningarna leder till förslag på åtgärder för de olika yrkesgrupper som arbetar inom djurens hälso- och sjukvård.

En sannolik utveckling är att antalet produktionsdjur minskar, men att besättningsstorleken ökar. Konsekvensen av detta blir att även djursjukvården kommer att se annorlunda ut, och kraven på veterinärerna kommer att utvecklas mot en mer rådgivande och mindre direkt sjukvårdande roll. Antalet hästar förutspås vara stabilt, men djursjukvården kommer att fortsätta utvecklas med en allt mer avancerad mobil verksamhet. Behovet av större kliniker och djursjukhus kommer att vara konstant. Antalet mindre sällskapsdjur bedöms å andra sidan att fortsätta öka men i något mindre omfattning än tidigare, liksom efterfrågan på såväl basvård som mer avancerad vård.

Tillgången till veterinärer har ökat de senare åren, och utvecklingen går mot ett kraftigt ökat antal veterinärer i yrkesverksam ålder. Tillskottet består till hälften av personer som får svensk legitimation med grund i en annan europeisk veterinärutbildning än den svenska. Om antalet platser på veterinärprogrammet baseras på att landet i princip ska kunna försörjas med veterinärer utbildade i Sverige kan antalet platser minskas från dagens 100 till 90. Ett alternativ är att ett beräknat inflöde av nyutexaminerade veterinärer från andra länder beaktas starkare. Antalet platser skulle då kunna minskas till 70.

Det föreligger redan idag en brist på legitimerade djursjukskötare eller personer med motsvarande befogenheter. Bristen kommer att fördjupas successivt och kommer dessutom att öka språngartat år 2015 då övergångsregeln i den nya lagstiftningen upphör att gälla. Ett lämpligt antal djursjukskötare på djursjukvårdsmarknaden år 2023 bedöms vara 3000 stycken, vilket gör att ett årligt tillskott på 80 djursjukskötare är nödvändigt. Ett ändamålsenligt antal utbildningsplatser på djursjukskötarutbildningen bedöms vara 90 stycken. Tillgången till djursjukskötare är mycket svåröverskådlig på grund av att det endast har varit ett legitimationsyrke sedan år 2010 och söktrycket till utländska utbildningar inte har utkristalliserats än. Tendenser i ansökningar och utfärdade legitimationer bör därför övervakas noga. Det är nödvändigt att göra en uppföljande översyn inom en femårsperiod där lämpligt antal utbildningsplatser ses över igen.

Djurvårdare utgör en mycket viktig kategori för djurens hälso- och sjukvård, men Jordbruksverket anser inte att gruppen är lämplig för behörighetsreglering. Det är mycket viktigt att utbildningarna anpassar sig till branschernas behov för formandet av en tydlig och trygg yrkesgrupp.

Jordbruksverket konstaterar att rehabiliteringsområdet har mycket stor utvecklingspotential, och tror att behovet på kvalitetssäkrad kompetens kommer att öka. För att få tydliga ansvarsförhållanden och en god och säker vård är det av största vikt att det finns tillräckligt med behörighetsreglerad personal med kompetens på detta område.

Hovslagarbranschen har genomgått en förändring som har lett till en ökad medvetenhet de senaste åren. Även hovslagarutbildningarna har utvecklats i stor omfattning. Hovslagare har stor inverkan på hästars hållbarhet, välbefinnande och skadefrekvens, och en god kompetens hos denna yrkesgrupp är viktig. Sedan år 2010 finns möjlighet till godkännande som hovslagare, men hittills har bara 142 hovslagare ansökt om och fått godkännande. Det är av vikt att det finns en utstakad framtidsbild för hovslagaryrket för att godkännandet ska få genomslag.

Klövårdare är redan idag ett bristyrke, och medelåldern bland yrkesutövarna är hög. Utbildning och kvalitetssäkring av denna yrkesgrupp är viktigt, även om yrket inte är redo att behörighetsregleras.

Innehåll

1	Inledning.....	1
1.1	Bakgrund och syfte.....	1
1.2	Omfattning och avgränsning.....	2
1.3	Metod och definitioner.....	2
1.4	Förutsättningar för bedömningarna.....	3
1.5	Säkerhet i beräkningar och bedömningar.....	6
2	Djurhållning och dess betydelse för djurens hälso- och sjukvård.....	8
2.1	Produktionsdjur.....	8
2.1.1	Nötkreatur.....	8
2.1.2	Gris.....	9
2.1.3	Får.....	10
2.1.4	Prognos.....	10
2.2	Häst.....	11
2.2.1	Prognos.....	12
2.3	Sällskapsdjur.....	13
2.3.1	Hundar.....	13
2.3.2	Katter.....	14
2.3.3	Övriga djur.....	14
2.3.4	Prognos.....	14
3	Djursjukvårdens utveckling.....	16
3.1	Bakgrund.....	16
3.2	Marknadens utveckling.....	16
3.2.1	Strukturuomvandling av branschen.....	16
3.2.2	Tillväxt.....	17
4	Yrkeskategorier i djursjukvården.....	19
4.1	Veterinärer.....	20
4.1.1	Antal och bakgrund.....	20
4.1.2	Behov.....	21
4.1.3	Tillgång.....	24
4.1.4	Diskussion.....	28
4.1.5	Förslag på åtgärder.....	30
4.2	Legitimerade djursjukskötare.....	30
4.2.1	Antal och bakgrund.....	31
4.2.2	Behov.....	33
4.2.3	Tillgång.....	34
4.2.4	Diskussion.....	37
4.2.5	Förslag på åtgärder.....	38

4.3	Djurvårdare.....	38
4.3.1	Antal och behov.....	38
4.3.2	Reglering eller inte?	39
4.4	Laboratoriepersonal.....	41
4.4.1	Antal och behov.....	41
4.4.2	Reglering eller inte?	41
4.5	Rehabilitering	42
4.5.1	Antal	42
4.5.2	Behov	43
4.5.3	Diskussion.....	43
4.5.4	Förslag på åtgärder	44
4.6	Hovslagare	44
4.6.1	Antal och behov.....	45
4.6.2	Tillgång.....	45
4.6.3	Diskussion.....	46
4.6.4	Förslag på åtgärder	46
4.7	Klövårdare.....	47
4.7.1	Antal	47
4.7.2	Behov	47
4.7.3	Diskussion.....	48
4.7.4	Förslag på åtgärder	48
4.8	Tandvård	49
4.8.1	Antal	49
4.8.2	Behov	49
4.8.3	Förslag på åtgärder	50
4.9	Husdjurstekniker.....	50
4.9.1	Antal och behov.....	50
4.9.2	Förslag på åtgärder	50
5	Referenser.....	53

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Djurens hälso- och sjukvård har utvecklats snabbt de senaste decennierna. Vården har blivit allt mer avancerad och djurunderlaget har förändrats, men även ägarformer och arbetsförhållanden har ändrats. Veterinärer var tidigare den enda behörighetsreglerade yrkeskategorin i djursjukvården. Vid sidan av den traditionella veterinärvården har andra yrkesgrupper vuxit fram som på olika sätt arbetar inom djurens hälso- och sjukvård. I och med den nya lagstiftningen som trädde i kraft 1 januari 2010 har fler yrkesgrupper reglerats och fått eget ansvar och en egen yrkesroll. Då systemet är så nytt har inte vissa yrkesgruppers roller blivit tydliga ännu, och det råder en viss osäkerhet i branschen.

Yrkesgrupper som har vårdande uppgifter på kliniker och djursjukhus är en svåröverskådlig grupp. Det tidigare yrket djursjukvårdare är nu uppdelat i legitimerade djursjukskötare, djurvårdare på utökad nivå och djurvårdare på grundnivå. Dessutom löper övergångsperioden ännu, med undantagsregler som gör att djurvårdare på utökad nivå har befogenheter som är i närheten av de legitimerade djursjukskötarnas.

Det har inte heller varit tydligt om de nya reglerade yrkesgrupperna täcker det behov som finns av personal inom djurens hälso- och sjukvård.

1 mars 2012 fick Jordbruksverket i uppdrag av regeringen att göra en översyn av den svenska hälso- och sjukvårdens utveckling för djur de närmaste tio åren. I uppdraget ingår att bedöma vilka krav utvecklingen inom djurhållningen kommer att ställa på djurens hälso- och sjukvård. Det ingår särskilt att bedöma resursbehovet av olika yrkeskategorier, och dessutom bedöma om antalet platser på utbildningarna för veterinärer och djursjukskötare är ändamålsenligt. Utredningen ska även bedöma om det finns behov av ytterligare yrkeskategorier och vad som i så fall ska gälla för dessa. Jordbruksverket uppdrogs också att i övrigt bedöma om insatser behöver göras för att tillgången på djurhälsopersonal ska motsvara efterfrågan.

Uppdraget skulle utföras efter samråd med andra berörda myndigheter, universitet och högskolor, företag och intresseorganisationer.

På grund av djursjukvårdens läge idag är det en svår uppgift att göra uppskattningar av behovet av kompetens och personal inom djurens hälso- och sjukvård. En uppskattning är emellertid nödvändig, för att eventuella negativa konsekvenser av regleringen ska kunna ses och motas i tid. Det är nödvändigt att man är medveten om osäkerheten i uppgifterna och följer utvecklingen noggrant för att kunna göra korrigeringar eller nya bedömningar i tid.

1.2 Omfattning och avgränsning

Uppdraget är att göra en översyn av den svenska hälso- och sjukvårdens utveckling för djur de närmaste tio åren. Verksamheter som faller utanför djurens hälso- och sjukvård kommer därför inte att analyseras närmare i detta arbete. Vissa av de yrkeskategorier som behandlas har dock många möjliga arbetsområden utanför djurens hälso- och sjukvård. Till exempel faller veterinärer som arbetar inom läkemedelsindustrin och med försöksdjur utanför djurens hälso- och sjukvård. Mängden personer som väljer att arbeta utanför har direkt påverkan på tillgången till personal inom djurens hälso- och sjukvård. En uppskattning av antal personer som väljer att arbeta utanför denna verksamhet måste då göras.

Personer som yrkesmässigt avlivar djur på annat sätt än genom injektion arbetar definitionsmässigt inte inom djurens hälso- och sjukvård och berörs inte i denna utredning. Inte heller djurhållare omfattas. Det finns även yrkeskategorier som i och för sig arbetar förebyggande med djurs hälsa, men som faller utanför djurens hälso- och sjukvård, som foderrådgivare, sadelutprovare och ID-kontrollanter. Dessa kommer på grund av avgränsningen till djurens hälso- och sjukvård inte att beröras närmare här.

Alternativmedicin, som kan definieras som sjukdomsbehandlande och besläktade åtgärder som utförs utanför den etablerade hälso- och sjukvården, kan till sin natur inte omfattas av en statlig garanti på kompetensnivå eller utbildning. Verksamheter som faller under alternativmedicin kommer därför inte att beröras närmare. Det kan dock konstateras att det finns en relativt stor marknad för alternativ medicin inom djuromvårdnaden, och diversiteten mellan de yrkesverksamma är stor. Traditionella alternativmedicinska inriktningar som är relativt utbredda inom djurens hälso- och sjukvård är bland annat homeopater och akupunktörer. Det finns även ett stort antal av olika typer av terapeuter, och exempel på titlar som förekommer är equitriker, caninopater och craniosacralterapeuter. Det finns därtill yrkesgrupper där det inte är tydligt huruvida yrkesutövningen är att härröra till alternativmedicin eller inte. Bland dessa har vi till exempel yrken som är legitimationsyrken på humansidan, men som (ännu) inte är det på djursidan – till exempel kiropraktorer och naprapater. Inte heller dessa kommer att beröras närmare.

1.3 Metod och definitioner

På grund av att djursjukvården ser väldigt olika ut för de olika djurslagen delades arbetet in i fyra avdelningar: sällskapsdjur, häst, produktionsdjur, övriga djur. En utredningsgrupp sammanställdes med en gruppdeltagare som huvudansvarig för varje område. Ytterligare en grupp tillsattes för att i huvudsak diskutera utbildnings- och behörighetsfrågor.

Till varje område kopplades en extern referensgrupp med representanter från myndigheter, universitet, företag, intresseorganisationer och andra berörda. En förteckning över referensgruppernas sammansättning kan läsas i bilaga 2. Referensgruppernas uppgift har varit att bidra med information och synpunkter på arbetssätt och slutsatser.

I arbetet har ett flertal enkäter använts. Enkäterna har riktats till företagande veterinärer, legitimerade djursjukskötare, djurvårdare, sjukgymnaster, hästägare och hovslagare. En beskrivning av enkäterna återfinns i bilaga 1.

Innan och parallellt med denna utredning har ett antal undersökningar och prognoser gjorts som utredningen har tagit del av och i vissa fall refererat till. En förteckning över referenser finns i kapitel 5.

De begrepp som definieras i lag (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård används med samma definition i denna utredning.

Behandlingsförbudet är 4 kapitlet 1 § i lagen (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård. Bestämmelsen innehåller ett förbud att utföra vissa åtgärder, till exempel ge injektioner till djur, för personer som är yrkesverksamma inom djurens hälso- och sjukvård och inte tillhör djurhälsopersonalen.

Djurvårdare har i grunden arbetsuppgifter av skötselkaraktär som inte innebär sjukvårdande arbetsuppgifter, men däremot att sköta om sjuka djur. Det finns idag inga krav på utbildning för en *djurvårdare på grundnivå*, men det sker en hel del utbildning på arbetsplatserna.

Djurvårdare på utökad nivå har den så kallade *Grundkurs i läkemedelshantering*, vilket ger något utökade befogenheter att injicera under huden och i muskel.

Fram till den 31 december 2014 har vi även *djurvårdare på övergångsregler*, som dessutom kan ge intravenösa injektioner, hantera narkotikaklassade läkemedel och vaccinera. Denna kategori kommer att försvinna då övergångsperioden tar slut.

Med *enkät 1* avses den enkät som riktades till företag inom djurens hälso- och sjukvård.

Med *enkät 2* avses den enkät som riktades till legitimerade djursjukskötare.

Med *enkät 3* avses den enkät som riktades till djurvårdare.

Med *enkät 4* avses den enkät som riktades till hovslagare.

Med *enkät 5* avses den enkät som riktades till hästägare.

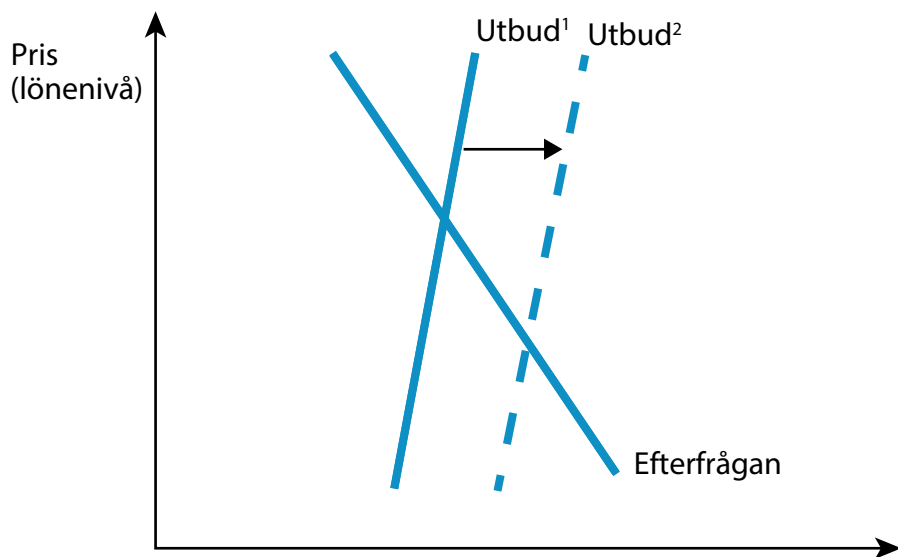
En beskrivning av enkäterna finns i bilaga 1.

1.4 Förutsättningar för bedömningarna

Att bedöma förändringar på arbetsmarknaden för en smal yrkeskategori innebär svårigheter. Såväl utbud som efterfrågan måste analyseras. På kort sikt kan det med fog antas att utbud av och efterfrågan på djurhälsopersonal är prisokänslig. Annorlunda uttryckt är marknaden okänslig för förändringar i lön respektive kostnader. Efterfrågan på tjänsterna torde i hög grad bero på djurantalet, i alla fall i ett kort perspektiv. En studie vid Livsmedelsekonomiska institutet¹ antyder detta.

¹ Livsmedelsekonomiska institutet (2007), *Konsekvenser av en privatisering av distriktsveterinärorganisationen*

För flera av dessa personalkategorier gäller att det krävs behörighet för att få utöva yrket. Även om det inte finns ett direkt behörighetskrav krävs kunskap, vilket man i många fall erhåller via en utbildning eller i vart fall träning. Den som har utbildat sig eller på annat sätt skaffat kompetens vill – i många fall - helt naturligt stanna kvar i yrket även om arbetsmarknaden skulle svikta. Även på utbudssidan blir därför marknaden okänslig för prisförändringar; såväl inträde som utträde från marknaden har en inneboende tröghet. Situationen kan visas enligt figuren nedan.

Figur 1. Samband mellan en yrkesgrupps kvantitet, lönenivå, utbud och efterfrågan

Om vi antar att vi inledningsvis har en jämviktssituation på marknaden och det till exempel börjar utexamineras fler (eller fler kommer från andra länder) med behörighet inom yrket än som försvinner ut från marknaden uppstår ett skift åt höger i utbudskurvan. Den obalans som uppstår kan ge upphov till en stark prissänkning, alternativt, om lönenivån är trögrörlig, att arbetslöshet uppstår. På detta sätt kan enkelt ytterligare tre situationer med skift i efterfrågan och utbud konstrueras.

Vad vi ser nu i praktiken för veterinärer är att inflödet på marknaden är stort och förmodligen större än utflödet från marknaden. För djursjukskötare är situationen den omvända eftersom de regelverk för behörigheter som har införts har medfört en hög efterfrågan.

Om man istället ser situationen på lång sikt kan analysen ge ett annorlunda utfall. Om vi fortsätter med exemplet veterinärer kan intresset för att gå utbildningen, antingen i Sverige eller utomlands, minska. Från det att intresset har klingat av tills full effekt uppstår kan 6-7 år gå eftersom utbildningstiden är lång. En annan möjlighet är att avhoppet från utbildningen ökar. I så fall kan anpassningsperioden bli kortare.

På motsvarande sätt kan man fråga sig hur efterfrågan kommer att påverkas när olika aktörer märker att det finns välutbildade personer som har svårt att finna arbete med konventionella arbetsuppgifter. Exempel på möjligheter är att veterinärer ger sig in på närliggande områden såsom uppgifter som djursjukskötare normalt utför eller tar på sig fler uppgifter inom livsmedelssektorn.

I det långsiktiga perspektivet kan det därför antas att såväl utbudskurvan som efterfrågekurvan i figuren ovan får flackare lutning, innebärande att priskänsligheten i det långsiktiga perspektivet blir högre.

Denna teoretiska genomgång ger upphov till frågeställningar som gäller förutsättningarna att egentligen kunna göra en säker prognos som syftar till dimensionering av utbildningen för olika yrkeskategorier. Ökat inflöde på arbetsmarknaden kan ge upphov till förändringar i innehållet i yrket. Ett exempel inom ett annat område är jurister, vars traditionella uppgifter legat inom rättsväsendet och myndigheterna. Numera är antalet verksamma jurister betydligt större och återfinns på flera andra områden utanför den traditionella uppgiften, till exempel inom näringslivet.

För närvarande omstruktureras smådjursjukvården på ett sätt som kan få återverkningar för veterinärer och djursjukskötare. Den pågående omstruktureringen av animalieproduktionen kan också få återverkningar för flera av de yrkeskategorier som analyseras här, till exempel veterinärer och klövverkare. En intressant fråga kan bli om till exempel fler rådgivande uppgifter kommer att ingå i yrkena. En annan möjlighet är att värdet på djur blir så lågt att det i ytterligare mindre grad blir lönsamt med behandling och att avlivning är en lönsammare metod.

Slutsatsen av genomgången måste därför bli att osäkerheten är stor om vilka förändringar som kommer att inträffa och framförallt verkningarna av dem. Risken för felslagna prognoser är stor, eller rentav kanske man måste dra slutsatsen att det enda säkra är att en prognos i form av en punktskattning inte kommer att infrias. Den slutsats som kan dras av den prognos som gjordes för behovet av veterinärer för ett tiotal år sedan är ett exempel på detta. En anledning till detta är att man vid prognostillfället inte tillräckligt beaktade inflödet av utlandsutbildade personer.

I den genomgång som görs i rapporten har beaktas de faktorer som strikt rör djurens hälso- och sjukvård. Utgångspunkter har i hög grad varit att viljan att behandla djur inte förändras nämnvärt och att det antas att nuvarande trender i djurhållningen kommer att fortsätta. Dessa utgångspunkter kan vara troliga. Men de faktorer som inte har kunnat beaktas kan visa sig bli betydligt viktigare. Detta gäller då frågor om till exempel hur man framöver kommer att uppfatta innehållet i yrket och i vilken grad nya uppgifter för yrkena kommer att formuleras. Vad som kommer att påverka marknaderna för dessa yrkeskategorier, och hur, måste därför betraktas som genuint osäkert.

1.5 Säkerhet i beräkningar och bedömningar

Utgångspunkten för beräkningar av tillgång och behov i denna utredning har till stor del grundats på en av få säkra uppgifter vi har att utgå ifrån: antalet legitimerade veterinärer. För andra yrkeskategorier stämmer inte antalet legitimerade eller godkända personer med det utbud som finns på marknaden, vilket gör att den fasta uppgiften vi har inte är tillräcklig som beräkningsunderlag. När den yrkeskategori som analyseras är starkt knuten till veterinärer i samma bransch har därför antalet veterinärer utgjort ett verktyg för beräkningarna.

Djursjukvårdens olika branscher ser mycket olika ut, och har olika förutsättningar. Vi har därför funnit det nödvändigt att behandla de olika branscherna för sig. Vi har inga säkra uppgifter på inom vilka branscher veterinärerna arbetar. För att få en uppfattning har vi använt oss av medlemsregistret från AVF, Anställda Veterinärers Förening, som är en förening under Sveriges Veterinärförbund. Sveriges Veterinärförbund har en anslutningsgrad på 75 % av Sveriges veterinärer. Underlaget i registret som har använts är 1580 veterinärer, som motsvarar 46 % av veterinärerna i yrkesverksam ålder. Underlaget utgör en så stor del av Sveriges veterinärer att det bör vara representativt för kårens yrkesverksamhet. Vi kan i alla fall anta att fördelningen mellan kliniskt verksamma veterinärer som arbetar med sällskapsdjur, häst och produktionsdjur är representativ för den kliniskt verksamma veterinärkåren i helhet. Möjligen kan andelen veterinärer i företagsledande position, kliniskt verksamma eller inte, vara underrepresenterade. Dessa bör i högre grad vara anslutna till Företagande Veterinärers Förening, som är en alternativ förening under Sveriges Veterinärförbund.

För legitimerade djursjukskötare är läget ett annat. Idag kan personer som inte har legitimation arbeta på i stort sett samma villkor som en legitimerad förutsatt att han eller hon var yrkesverksam innan den 1 januari 2010 och hade den så kallade C15-kursen. Dessa personer kan också ansöka om legitimation med grund i yrkeserfarenhet om de ansöker innan den 1 januari 2015, då övergångsperioden upphör. Detta medför att vi idag inte vet hur många som arbetar med samma befogenheter som en legitimerad djursjukskötare, och inte heller hur många som kan komma i fråga för legitimation på övergångsregler. Vi har, för att få en uppfattning om antalet, använt oss av en enkätundersökning (*enkät 1*, se bilaga 1) där vi har frågat företagen inom djurens hälso- och sjukvård om antalet anställda veterinärer och antalet anställda legitimerade djursjukskötare och djurvårdare på övergångsregler. Utifrån resultatet har vi kunnat beräkna ett medelvärde på antalet personer med djursjukskötarbefogenheter per veterinär i de olika branscherna. Enkäten täcker knappt 800 veterinärer och knappt 1000 personer med befogenheter motsvarande en legitimerad djursjukskötare. 130 företag har besvarat enkäten.

Resultatet ger oss en siffra på hur förhållandet mellan antal veterinärer och personer med djursjukskötarbefogenheter ser ut idag i de aktuella företagen. Utredningen har tagit del av uppgifter som visar på att det föreligger en brist på legitimerade djursjukskötare i verksamheterna, men förekomsten av brist och bristens storlek är mycket individuell för de olika företagen. En generell uppskattning har gjorts, baserad på muntliga uppgifter om vilket det faktiska behovet är och uppgifter om personalomsättning sedan 2010, men osäkerheten i uppskattningen är stor.

Antalet djurvårdare som antas ta legitimation med grund i övergångsreglerna har beräknats utifrån kända uppgifter om anmälningar till den teoretiska examinationen och det förberedande övningsprogrammet, men även andelen som har klarat examinationen tidigare. Andelen har varierat mycket mellan olika provomgångar, och antagandet har därför en relativt hög grad av osäkerhet. Det är dessutom sannolikt att fler personer kommer att anmäla sig till förberedelseprogrammet och examinationen, men på grund av svårigheter att uppskatta antalet har dessa inte tagits med i beräkningen.

Högskoleverket har visat att många väljer att läsa utomlands om det är ett högt söktryck i Sverige. Djursjukskötutbildningen är en liten utbildning med ett mycket stort antal sökande, och sannolikt kommer intresset för att läsa utbildningen utomlands att vara stort. Det finns emellertid inte många utbildningar som kan leda till legitimation i Sverige, och utredningen har tyvärr inte lyckats ta reda på söktrycket till de utbildningar som vi hittills vet kan leda till legitimation. Prognosen om antal som kommer att få legitimation i Sverige med grund i en utländsk utbildning är därför mycket osäker. Jordbruksverket bedömer det inte sannolikt att genomsnittet kommer att vara lägre än femton per år, men det kan komma att bli betydligt fler.

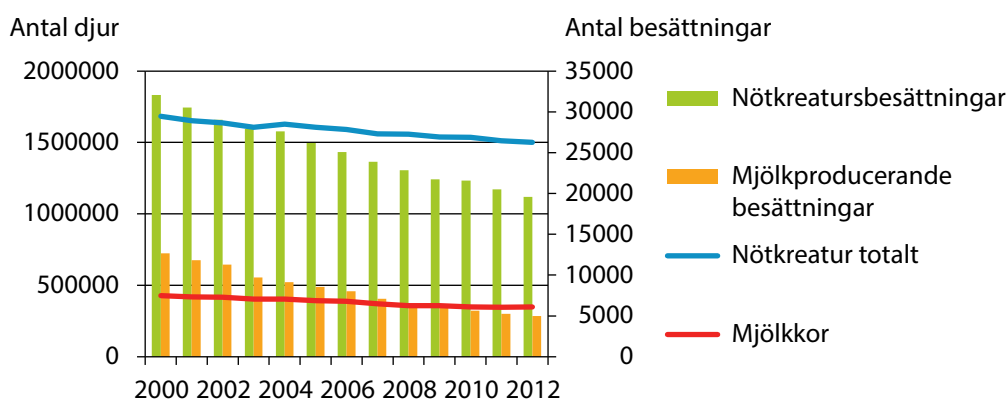
2 Djurhållning och dess betydelse för djurens hälso- och sjukvård

2.1 Produktionsdjur

Generellt är trenden att antalet produktionsdjur och antalet besättningar minskar, men går mot större enheter som är mer tekniskt avancerade. Får är ett undantag, där såväl antal djur som antal besättningar visar en ökande trend. Utvecklingen i antal djur och besättningar sedan år 2000 framgår av figur 2 och 3.

2.1.1 Nötkreatur

Nötkreaturhållningen följer de trender som produktionsdjurshållningen som helhet, med färre djur och färre men större besättningar, se figur 2. Antalet mjölkkor har minskat successivt.

Figur 2. Antal nötkreatur och besättningar i Sverige, totalt och mjölkproducerande, 2000-2012.

Källa: Jordbruksverkets statistikdatabas

Sedan 2007 är det inte tillåtet att bygga för uppbyggnaden djurhållning, men redan innan dess gick trenden mot fler lösgående besättningar. Detta kan dels bero på att storleken på besättningarna successivt har ökat, dels på att automatiska mjölkningssystem, AMS, introducerades i svenska besättningar för ca 15 år sedan. Lösdrift medför konsekvenser för djurhälsan i såväl positiv som negativ riktning för olika sjukdomspanoraman. AMS, som har fått ett stort genomslag på en begränsad tid, medför effektivitetsvinster som dock måste betalas med ökade tekniska kunskaper och fördjupade kunskaper i djurlogistik, vilket skapar en marknad för konsult- och rådgivningstjänster. Idag har vi över 800 gårdar med robotmjölkning.²

² Svensk mjölk <http://www.svenskmjolk.se/Aktuellt/Seminarier-och-Konferenser/Robotkonferens/>

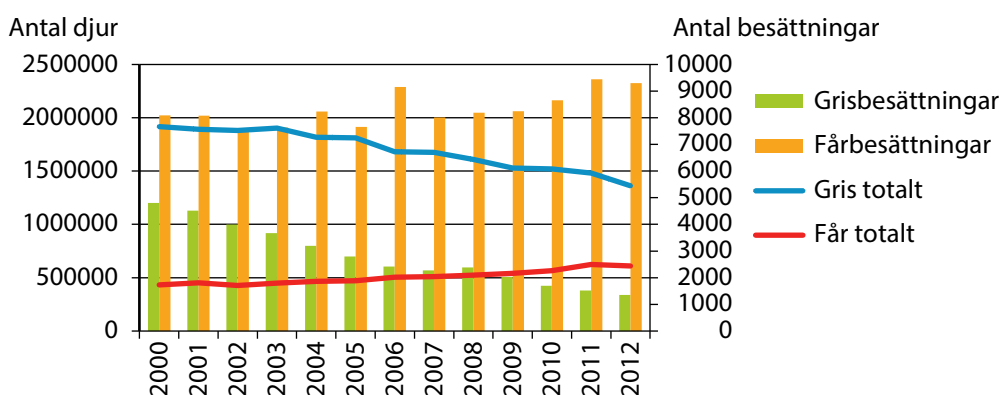
Sverige har en mycket hög utslaktningsgrad. Referensgruppen uppger att det främst beror på traditionen att föda upp alla rekryteringsdjur och sätta in dem i produktion. Utomlands är utslaktningsgraden lägre men beror ofta på högre kalvdödlighet och inte på god djurhälsa.

Idag finns det ingen uttalad import av levande djur, men sperma och embryon importerar i liten utsträckning.

2.1.2 Gris

Även inom grisproduktionen har såväl antal djur som antal besättningar minskat, se figur 3, och det är få nyinvesteringar. Referensgruppen uppger att externintegreringen ökar generellt sett, vilket leder till mer specialiserade besättningar men även mer transporter. Hur slakten fungerar geografiskt är av största vikt och avgörande för hur grisbranschen utvecklas. Gruppen har som exempel nämnt grisnäringen norr om Dalälven, som enligt uppgift i regel har god hälsa och en mer integrerad produktion. På grund av att lagstiftningen om restid tillåter längre transporter för livdjur än för slaktdjur har flera börjat övergå till att vara smågrisproducenter.

Importen av avelsdjur kan i framtiden leda till att vi inte styr vår egen avel. Behov som är specifika för Sverige, till exempel långa digivningsperioder, kan då bli svåra att tillgodose. Vid import finns alltid en risk att smittor kommer in och kan påverka behovet av djursjukvård.

Figur 3. Antalet djur och antalet besättningar år 2000-2012, får och gris.

Källa: Jordbruksverkets statistikdatabas

2.1.3 Får

Antalet besättningar med får visar en ojämn men positiv tillväxtkurva, se figur 3. Storleksrationaliseringen har varit långsam – 85% av besättningarna har mindre än 50 tackor och endast 0,4% har 400 eller flera.

Med billiga befintliga resurser kan mindre fårbesättningar ge ett visst ekonomiskt överskott, men krävs investeringar och uttag av lön så är lönsamheten i mindre besättningar dålig. För stora växande besättningar krävs nya resurser anskaffade till marknadspris. För full kostnadstäckning och vinst fordras då mycket stora besättningar. Detta bör medföra en trend där många små och medelstora besättningar inte utvecklas vidare på grund av att en satsning kräver storskalighet. Det är även troligt att trenden med ett ökande antal besättningar och djur kommer att avstanna, men antalet riktigt stora besättningar kommer sannolikt att fortsätta öka.³

2.1.4 Prognos

Den kommande utvecklingen för landets besättningar med produktionsdjur påverkas av många olika faktorer hos såväl producent, konsument, mellanhänder, förädlare etcetera. Mjölk- och köttpriser har följder för lantbrukarnas förutsättningar att bedriva sin verksamhet, men påverkar även detaljhandeln, som kan motas med en ökad konsumentmedvetenhet och ett väl förmedlat mervärde kopplat till svenska livsmedel. Även lantbrukets förutsättningar i övrigt inverkar, såsom pris på diesel, foder och förutsättningar för import.

Vi ser inga tendenser som tyder på att trenden med mindre antal mjölkproducerande nötkreatur och större besättningar ska brytas. Antalet nötkreatur beräknas minska med 7 % jämfört med dagens 1,5 miljoner djur, och antalet mjölkkor beräknas minska med 10 % jämfört med dagens 345 000 djur. Antalet företag kan beräknas minska snabbare. 2012 fanns knappt 20 000 företag med nötkreatur. Antalet om tio år kan beräknas ha fallit med en tredjedel. Antalet företag med mjölkkor år 2012 var 5 000 stycken och de beräknas kunna halveras under de närmaste tio åren.⁴

Antalet grisbesättningar liksom det totala antalet grisar kommer sannolikt att fortsätta sjunka den närmaste tioårsperioden. En minskning som motsvarar den senaste trenden innebär att vi år 2023 kan ha ungefär 900 000 grisar i 700 besättningar.

Om utvecklingen vad gäller får följer samma mönster som de senaste tio åren kommer antalet djur år 2023 att vara 800 000 får i 12 000 besättningar.

Arbetsmarknaden för dagens produktionsdjursveterinär har en period varit och är än idag i stark omvandling. De allt större besättningarna medför mer erfarna och kunniga ägare, men även att det enskilda djurets värde minskar i förhållande till produktionen. Behovet av jourverksamhet för produktionsdjurens räkning har ifrågasatts av denna anledning – de fall som djurhållaren inte kan ta hand om själv och som är så akuta att de inte kan vänta till dagtid väljer man att avliva. En så

3 http://www.faravelsforbundet.com/images/stories/dokument/kunskap/_sid%2012-13%20nr%201%202008.pdf

4 Jonasson L. (2011) *Prognoser för jordbrukssektorn – Bakgrundsdata och översiktliga resultat*. PM till Jordbruksverket. Egen bearbetning.

radikal hållning kräver för företagets överlevnad att man arbetar med och lyckas med att förebygga sjukdom i så stor utsträckning som möjligt. Referensgruppen har uttryckt att det är önskvärt att veterinären agerar som spindeln i nätet som en rådgivare som har en överblick och kunskap men inte är knuten till varumärken eller företag som har produktintressen. Veterinären kan i sin tur ha ett kontaktnät med rådgivare inom foder, byggnation, ventilation etcetera och kan därmed fungera som en "generalistspecialist". Veterinärernas arbetsmarknad inom produktionsdjurssektorn är beroende av att man lyckas att utveckla och marknadsföra sin kompetens på området. Om man inte lyckas med att nå ut med sitt mervärde riskerar man att andra rådgivare tar i alla fall delar av denna roll.

Hittills har inte försäkringsbranschen haft någon större påverkan på djursjukvården inom produktionsdjurssektorn så som det har haft inom till exempel smådjursjukvården. I smittskyddsarbetet är dock försäkringsbolagen involverade genom exempelvis frivilliga salmonellaprogrammet. För smittskyddsarbetet på gård skulle försäkringsbolagen vara en viktig kraft för utvecklingen. Det pågår diskussioner om "katastrofförsäkringar" mellan bransch och försäkringsbolag och rabatter inom vissa sjukdomar.

Villkorad läkemedelsanvändning påverkar veterinärens arbetsmarknad genom att minska antalet akutbesök och normalt även öka de planerade besöken. Villkorad läkemedelsanvändning är tillåtet till de flesta produktionsdjur, men inte mjölkproducerande djur. Arbete pågår för att under år 2013 möjliggöra en viss villkorad läkemedelsanvändning även för de sistnämnda. En översyn av de befintliga systemen med villkorad läkemedelsanvändning sker parallellt med detta. Även den villkorade läkemedelsanvändningen resulterar i mindre akutsjukvård och fler rådgivande funktioner än tidigare.

Sverige har tidigare varit relativt förskonat från utbrott av allvarliga sjukdomar, epizootier och zoonoser. På grund av den ökade rörligheten mellan länder och även klimatförändringarna så måste vi ändå upprätthålla en beredskap för att sådana utbrott kan ske. I en sådan beredskap måste stora kvantiteter personer med erfarenhet av djurhantering och kunskap om vissa åtgärder på djur, som till exempel provtagning, vaccinering och/eller avlivning, finnas tillgänglig med relativt kort varsel.

Sammantaget kan sägas att veterinärernas arbetsmarknad inom produktionsdjurssektorn har potential att vara stabil trots ett minskande kundunderlag. Prognosen är starkt beroende av att veterinärerna lyckas med att vidareutveckla och marknadsföra sin kompetens inom den rådgivande/förebyggande sektorn.

2.2 Häst

Hästantalet i Sverige har ökat stadigt under en lång tid. Enligt Nationella Stiftelsen för Hästsportens Främjande fanns år 1995 mellan 180 000 och 190 000 hästar i Sverige⁵, och i en utredning från år 2000 uppskattades antalet till mellan 200 000 och 225 000 stycken.⁶ År 2004 var antalet enligt Sveriges officiella sta-

5 Nationella Stiftelsen för Hästsportens Främjande (1996), *Hästen i Sverige, Europa och Jordbrukspolitiken*

6 SOU 2000:109

tistik 283 100 stycken, men uppgiften korrigerades senare till 300 000-330 000.⁷ År 2011 uppskattades antalet till 362 700.⁸

Antalet betäckningar har minskat stadigt de senaste åren, från att tidigare ha ökat. År 2007 betäcktes över 20 000 ston, år 2011 endast 14 000.⁹ Den fortsatta ökningen av hästar kan förklaras med en ökad import. Sannolikt ökar importen av såväl billigare vuxna hästar som meriterade tävlingshästar och unghästar/föl med bra härstamning. Bland hästar med tävlingslicens har andelen importerade hästar ökat synbart; år 2004 var 25 % av de hästar som hade tävlingslicens importerade, år 2010 var samma siffra 35-40 %.¹⁰

Hos hästar som importeras i vuxen ålder upplevs det generellt finnas en större sjukdoms- och skadeproblematik. Detta kan bero på uppväxtförhållanden och användning, men även på avsaknad av profylaktisk undersökning och vid behov behandling i unghäststadiet. Ett exempel är problem i munhålan som är lättare att rätta till tidigt i livet och som blir svårare att rätta till på den vuxna hästen.

Av hästarna i Sverige är 25 % varmblodig travhäst, 23 % svenskt varmblod, 20 % ponnyer, 8 % islandshästar 4 % kallblod, 3 % kallblodig travare och övriga 18 %.¹¹

Idag är 20 % av hästarna inom näringsverksamhet, företrädesvis avel och uppfödning. Av hobbyhästarna används en tredjedel till någon form av tävling/körning/utställning medan två tredjedelar är rena hobbyhästar.

I hela landet men särskilt i norr upplevs antalet lösdrifter öka. Lösdrift är positivt ur djurvälståndssynpunkt men antas inte påverka djursjukvårdens förutsättningar. I övrigt har hästhållningen gått från uppbundna hästar, och i dagsläget har 7-8% av landets hästbesättningar spiltor och 85 % boxar.¹²

2.2.1 Prognos

Referensgrupperna anser att det är troligt att tillväxten av hästar har mattats av och att hästantalet stabiliseras på en nivå som motsvarar dagens. Detta styrks av McKinseys utredning. Det totala antalet hästar år 2023 kommer sannolikt att ligga kring 360 000 stycken.

Antalet rena hobbyhästar kommer sannolikt att vara konstant inom en överskådlig framtid, medan övriga grupper påverkas mer av det ekonomiska läget. Travverksamheten utvecklas i dagsläget inte alls då det är en relativt konjunkturkänslig bransch.

Metoderna att diagnostisera går stadigt framåt inom hästsjukvården. Undersökningar och behandlingar har också blivit allt mer avancerade, och idag används till

7 Jordbruksverket (2005), *Hästar och anläggningar med häst 2004*, JO 24 SM 0501

8 Jordbruksverket (2011), *Hästar och anläggningar med häst 2010*, JO 24 SM 1101

9 Jordbruksverket, Hästnäringens Nationella Stiftelse (2011), *Hästskattningarna 2004 och 2010, en analys utifrån näringsperspektiv*

10 Jordbruksverket, Hästnäringens Nationella Stiftelse (2011), *Hästskattningarna 2004 och 2010, en analys utifrån näringsperspektiv*

11 Hästnäringens Nationella Stiftelse (2011), *Hästar och uppfödare i Sverige. En sammanställning av nyckeltal för svensk hästuppfödning för åren 2007-2011*

12 Jordbruksverket (2012), *Hästhållning i Sverige*, rapport 2012: 1

exempel såväl scintigrafi som magnetresonanstomografi inom hästsjukvården. Faktorer som driver på utvecklingen är inte bara den tekniska utvecklingen, utan även efterfrågan och ett ökat antal veterinärer. Den grundkunskap som finns från humansidan om diagnostiska metoder och framförallt tolkningen och behandlingen av resultaten är emellertid inte lika lättillämplig som på sällskapsdjursidan. Det tar tid innan veterinärer lär sig läsa resultaten och bedöma relevansen av dem, vilket leder till en initial risk för överdiagnosticering och terapivikt. Nya diagnoser ställer ytterligare krav på uppföljande behandlingar och kunskap om rehabiliteringen.

Att vården utvecklas och blir mer avancerad tros endast ha marginell betydelse för sjukvårdens expansion. Den mest avancerade vården kommer att erbjudas på större kliniker och djursjukhus. Även ambulerande verksamheter och mindre kliniker kommer att bli mer avancerade, till exempel genom användning av mobil röntgen och ultraljud, vilket skapar en förskjutning i patientunderlag. Behovet av större kliniker/djursjukhus förutspås därför vara konstant den närmaste tioårsperioden.

Med bakgrund av detta och då antalet hästar i Sverige om tio år förutspås ligga på samma nivå som idag så uppskattas hästsjukvården kunna expandera marginellt den närmaste 10-årsperioden.

2.3 Sällskapsdjur

2.3.1 Hundar

År 2006 var 378 054 hundar registrerade i Jordbruksverkets hundregister. Antal hundar i registret år 2012 var 760 282 st. Den stora ökningen av antalet hundar i registret kan delvis förklaras av att registret har fått en större acceptans, men även att många inte avregistrerar sin hund när den avlider. Antalet nyregistreringar per år har varit mycket högt, men verkar ha stabiliserats sedan år 2007, och 2007-2012 nyregistrerades i snitt 64 600 hundar per år. Svenska Kennelklubben uppskattar att ca en fjärdedel av de hundar som föds i Sverige inte registreras.¹³ Att antalet nyregistreringar håller en relativt konstant nivå kan tyda på att antalet nytillkomna hundar är relativt konstant. Registret är dock inte ensamt tillförlitligt för att uppskatta antalet hundar i Sverige.

I en undersökning av Statistiska Centralbyrån år 2006 uppskattades antalet hundar till 729 000.¹⁴ År 2012 upprepade Statistiska Centralbyrån sin undersökning, och kom då fram till att antalet hundar var 784 000.¹⁵ vilket innebär en ökning på 7,5 % från år 2006 eller, om man antar att ökningen är jämnt fördelad över de sex åren, en ökning på 1,3 % per år. Osäkerheten i 2012 års statistik är emellertid större än undersökningen från år 2006.

13 Ulf Uddman, personligt meddelande 2013-01-08

14 Statistiska Centralbyrån (2006), *Förekomst av sällskapsdjur – främst hund och katt – i svenska hushåll*

15 Statistiska Centralbyrån (2013), *Hundar, katter och andra sällskapsdjur 2012*

Typen av hundar är under förändring. Generellt sett får mindre hundraser allt större genomslag. Hundraser som fransk bulldog, chihuahua och chinese crested dog har, i en jämförelse med rasens andel av det totala antalet registrerade hundar, stadigt ökat. Om den långhåriga och den korthåriga chihuahuan räknas samman är chihuahua den till antalet största hundrasen i Sverige idag.¹⁶ Större hundar som länge har varit bland de populäraste, till exempel labrador, schäfer och golden retriever, minskar i andel jämfört med totalantalet.

En generell ändring i vilka raser som hålls har betydelse för djurens hälso- och sjukvård, då olika raser och olika rastyper har olika sjukdomspanoraman; till exempel är problem med andning och valpningsproblem mycket vanligare i vissa raser, ledproblem och hudproblem i andra. Mycket generaliserat kan sägas att de idag populära dvärgraserna har vissa sjukdomsbilder som i större utsträckning kräver akutvård.

Även försäkringsgraden bland hundar har undersökts i Statistiska Centralbyråns studie. År 2006 var försäkringsgraden 78 %, år 2012 var den 76 %. Det innebär att antalet försäkrade hundar har ökat med cirka 4,8 % under den perioden, eller motsvarande 0,8 % per år.

2.3.2 Katter

2006 uppskattade Statistiska Centralbyrån antalet katter i Sverige till 1,3 miljoner, och år 2012 hade antalet sjunkit till 1,2 miljoner.¹⁷ Försäkringsgraden ligger enligt undersökningen på 35 % år 2012, jämfört med 27 % år 2006. Försäkringsgraden har i snitt ökat med 1,3 % per år. Antalet försäkrade katter har ökat med 3,3 % per år.

2.3.3 Övriga djur

Referensgruppen bedömer att mängden arter bland de små sällskapsdjuren har minskat, och även att utbudet av fisk- och fågelarter i zooaffärer har minskat på senare år. Möjligen kan små gnagare undantas från detta, men skillnaderna kommer att vara så små och rör en så liten del av djursjukvården att påverkan på densamma antas vara försumbar. Statistiska Centralbyråns undersökningar visar att antalet kaniner och marsvin har minskat radikalt mellan år 2006 och 2012.¹⁸ Många försäkringsbolag försäkrar inte dessa djur.

2.3.4 Prognos

Antalet hundar förutsätts följa samma mönster som mellan år 2006 och 2012. En årlig ökning på 1 % ger cirka 875 000 hundar år 2023. Försäkringsgraden tros vara stabil, vilket medför att antalet försäkrade hundar kommer att öka med cirka 1 % per år.

16 Jordbruksverket (2012)

17 Statistiska Centralbyrån (2006), *Förekomst av sällskapsdjur – främst hund och katt – i svenska hushåll. Statistiska Centralbyrån (2013), Hundar, katter och andra sällskapsdjur 2012*

18 Statistiska Centralbyrån (2006), *Förekomst av sällskapsdjur – främst hund och katt – i svenska hushåll, Statistiska Centralbyrån (2013), Hundar, katter och andra sällskapsdjur 2012*

Antalet katter antas vara stabilt eller sjunka något. Försäkringsgraden tros öka, men det är inte troligt att ökningen i försäkringsgrad kommer att fortsätta i samma omfattning som tidigare en längre period, utan att de kommer att mattas av. Vi antar att en genomsnittlig årlig ökning på 1 % kan utgöra ett rimligt medelvärde för ökningen de närmaste tio åren. Antalet försäkrade katter antas därför att öka, maximalt med 1 % per år.

Antalet försäkrade katter och hundar, som utgör en stor del av underlaget för smådjursjukvården, kommer enligt dessa uppskattningar sammantaget att öka med 2 % per år.

Vilka raser som föredras skiljer sig över tid, men vi kan anta att trenden med mycket små hundar kommer att hålla i sig över den kommande tioårsperioden. På grund av olika krav på vården kan detta medföra att efterfrågan på djursjukvård kan se annorlunda ut, men vårdens omfattning antas inte påverkas i någon större omfattning.

Diagnostik och behandling inom smådjursjukvården har avancerat mycket snabbt de senaste decennierna. Diagnostiska metoder från humansidan kan många gånger med viss modifikation tillämpas även på sällskapsdjur. Behandlingarna är inte beroende av att resultatet ger en högpresterande individ, utan grund finns för relativt omfattande behandlingar för att återställa djur till ett liv utan krav på prestation. Extremfallet av detta är att allt fler djurägare kan tänka sig djur med nedsatt funktion, till exempel amputerade djur. Detta i kombination med att viljan att ge och bekosta vård liksom ökad tillgång till mer avancerad vård ger sammantaget en bild av att smådjursjukvården kommer att fortsätta expandera. Till viss del styr även tillgången efterfrågan, och ett förestående ökat antal praktiserande veterinärer (se 6.1) kommer att medföra en bättre tillgänglighet, särskilt i glesbygdskommuner, och sannolikt även lägre priser för basvården.

3 Djursjukvårdens utveckling

3.1 Bakgrund

Djursjukvården genomgår på många plan stora förändringar. En ny lagstiftning trädde i kraft år 2010, som behörighetsreglerar flera nya yrkesgrupper och vars övergångsperiod inte har passerat förrän år 2015. Sjukvården i sig utvecklas i en rasande takt, och diagnostik och behandlingar närmar sig allt mer den som finns på humansidan. Dessutom har en stor del av marknaden på mycket kort tid köpts upp av ett fåtal aktörer.

3.2 Marknadens utveckling

3.2.1 Strukturomvandling av branschen

Kliniker och djursjukhus har tidigare i stor utsträckning varit fristående företag. I oktober 2011 påbörjades en omvandling i ägarstrukturerna, då några företag visade intresse för att köpa upp ett större antal svenska kliniker och djursjukhus. I dagsläget har två stora företag utkristalliserats. Evidensia, som investerar i såväl smådjursvård som hästsjukvård, har 45 kliniker i sin koncern, över 1000 anställda och en omsättning på drygt en miljard kronor (februari år 2013). Djursjukhusgruppen satsar på små sällskapsdjur, har 600 anställda och omsätter cirka 600 miljoner kronor. I februari år 2013 omfattade koncernen 24 kliniker.

Bland veterinärer har det diskuterats huruvida det finns en risk för att koncernerna kommer att styra remissflödet till bolagets egna kliniker, vilket kan leda till svåra konkurrensförhållanden för fristående kliniker och kan dessutom utgöra en fara för djurskyddet. Ett remissförfarande där bolagstillhörigheten prioriteras före kvalitet och resurser är inte förenligt med en god och säker vård och bör inte få förekomma. Att agera i strid mot detta skulle sannolikt få konsekvenser för företagets popularitet och anseende, och kan därför inte vara i enlighet med en framgångsrik företagskultur. Sannolikt kommer remisshantering i de större företagen i allt större utsträckning att lösas *in-house*, det vill säga extern remittering byggs bort genom kompetensutveckling och investering för att det kundunderlag som söker sig till företaget ska tas tillvara på bästa sätt. Eftersom ansvaret för att djuren får korrekt vård enligt den svenska lagstiftningen ligger på den enskilde veterinären, bör detta inte få betydelse för kvaliteten på den svenska djursjukvården, så länge de ansvariga veterinärerna inte kompromissar med sina förpliktelser. Detta är dock ett exempel på hur individtillsyn blir allt mer otillräcklig och missriktad i och med bland annat branschens utveckling.

Redan idag bryter en del veterinärer sig ur de företag som köps upp av riskkapitalbolagen och startar egna kliniker. Många gånger är dessa etablerade veterinärer med specialistkunskaper och erfarenhet. Mindre kliniker med en stark profilering kan komma att bli framstående marknadsaktörer inom sina specifika områden på marknaden.

Som beskrivs nedan (se 4.1.3) förväntas antalet veterinärer i yrkesverksam ålder öka. En sannolik följd av detta är att personer etablerar sig på marknaden genom att öppna små veterinärkliniker med en eller ett par veterinärer. Sannolikt kommer

huvuddelen av dessa kliniker att ägna sig åt basvård, och en ökad konkurrens bland dessa och även mellan dem och kliniker som ingår i de större koncernerna kan bli faktum. Koncernerna har samordningsfördelar av stora inköp och planerade marknadsföringsåtgärder. De mindre verksamheterna kan dock dra nytta av småskaligheten genom ett mer personligt och individuellt bemötande, och klinikererna bör kunna samexistera och även konkurrera.

Det har även diskuterats hur de stora koncernerna kan komma att samarbeta med försäkringsbolag. Möjliga alternativ finns på hela skalan från att det inte sker något samarbete, via att såväl försäkringsbolag som klinik rekommenderar varandra, till helt låsta avtal mellan försäkringsbolag och klinik där en förutsättning för ersättning är att en särskild klinik används. Redan idag finns det exempel på motsatsen; försäkringsbolag som inte ersätter behandlingar utförda av specifika veterinärer. Scenariot med låsta avtal skulle medföra stora risker för djurskydd och djurvälstånd. Det är en etiskt mycket tveksam hantering som i sin tillämpning skulle innebära att veterinärerna inte kan fullfölja sina lagstadgade skyldigheter, och som därför inte är sannolik.

De nya företagsformerna är, liksom de tidigare företagen, vinstdrivande. I än större utsträckning än tidigare, när veterinärer ansågs vara en bristvara, är företagen beroende av en nöjd kundkrets som har förtroende för kompetensen i företaget och som känner sig väl omhändertagen. Företagen har med andra ord kompetens och bemötande att konkurrera med, vilket borde kunna gynna såväl verksamhetsutveckling som djursjukvården i stort. Ett mer uttalat vinstintresse kan emellertid medföra besparingar och nedskärningar, vilket kan komma att påverka de anställda i hög grad. Det är av den anledningen av största vikt att kontrollmyndigheten har möjlighet att kontrollera och vidta åtgärder mot verksamheter som helhet och inte enbart enskild djurhälsopersonal. Besparingar som ger avtryck i en sänkt kvalitet i vården eller stressad personal som är missnöjd med sin arbetsgivare kommer sannolikt att snabbt ge avtryck i kundkretsen och i företagets popularitet. I en marknad med ett kraftigt ökande antal veterinärer är detta något som företagen inte kommer att ha råd med.

Tillgängligheten bör inte påverkas av de nya ägarformerna, utan snarare ser man en vilja hos företagen att finnas representerad i hela Sverige. Förändringen innebär sannolikt en professionalisering av företagsledningen, som inte nödvändigtvis behöver innebära att veterinärmedicinsk kompetens finns representerad. Veterinärer kan behöva utveckla sin kompetens inom ledarskap och företagsledning för att konkurrera även om dessa platser.

3.2.2 Tillväxt

Information hos Statistiska Centralbyrån om antal företag och deras omsättning finns bara tillgängligt till och med år 2010. Informationen gäller SNI-kod 75, veterinärverksamhet, som innefattar vård och besiktning av husdjur och sällskapsdjur. Till detta räknas till exempel distriktsveterinärverksamhet, djursjukhus inklusive den som utövas av veterinärassistenter och annan stödpersonal med veterinärinriktning.¹⁹ Det totala antalet företag år 2010 var 1185 stycken. År 2010 var den totala nettoomsättningen enligt denna statistik 3,2 miljarder kronor. I ett par års tid har den då stigit med drygt 6 % per år. Företag med 50 eller fler anställda utgör

¹⁹ <http://www.sni2007.scb.se/snihierarki2007.asp?sniniva=5&snikod=75000>

endast 0,8 % av alla företag men står för 26 % av den totala omsättningen. Företag som har färre än fem anställda utgör 91 % av företagen men står endast för 32 % av nettoomsättningen.²⁰

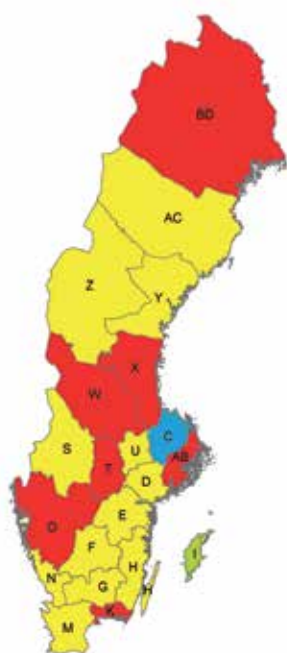
I den utredning som McKinsey&Company gjorde på uppdrag av Universitetsdjursjukhuset analyserades djursjukvårdens utveckling år 2006-2010. Det konstateras att den privata djursjukvårdsmarknaden har vuxit med 9,5 % under den perioden, och tillväxten antas bero på ökning av antalet djur (ca 1 % per år), ökad försäkringsgrad för sällskapsdjur, framför allt hund och katt, en ökad mängd avancerade behandlingar, ökad betalningsvilja för mer avancerad vård samt teknisk utveckling (sammantaget 5-6 % per år). Ytterligare 2-3% årlig tillväxt antas härröra från ökade priser, till största delen inflation. Man konstaterar att branschen idag tycker sig se en viss avmattning av tillväxten, men man förutspår en fortsatt ökning med 4-5 % per år. Av dessa utgörs 2 % av prisökning/inflation och övriga 2 % av djurägarens ökade benägenhet att spendera pengar på djursjukvård samt en teknisk och djurmedicinsk utveckling.²¹

20 Statistiska Centralbyrån

21 Universitetsdjursjukhuset (2012), *Snabbutredning av UDS marknadssituation*

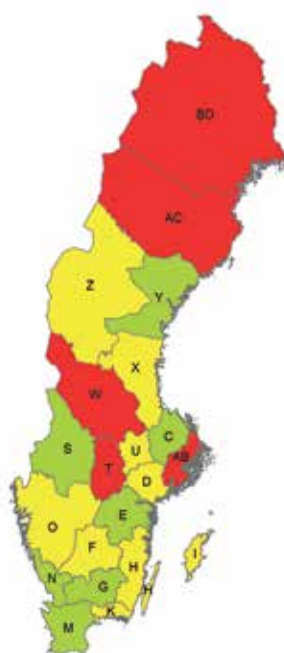
4 Yrkeskategorier i djursjukvården

Det finns idag ett stort antal olika yrkeskategorier med varierande verksamhetsområden inom djurens hälso- och sjukvård. Det finns inget registreringskrav och inte heller någon plikt att anmäla denna typ av verksamhet. För djurhälsopersonal, personer som har en legitimation eller ett godkännande, finns det emellertid en skyldighet att anmäla uppgift om namn, adress, telefonnummer och arbetsplats till Jordbruksverket. Djurhälsopersonalens fördelning över landet har vi med andra ord en ganska god bild av. Figurerna nedan visar antal veterinärer respektive antal hovslagare per 100 000 invånare.

Figur 4. Antal veterinärer per 100 000 invånare

röd = färre än 30
gul = 30-60
grön = 60-90
blå = fler än 90

Figur 5. Antal godkända hovslagare per 100 000 invånare

röd = färre än 1
gul = 1-2
grön = fler än 2

Ur ett landsbygds- och företagarperspektiv är det positivt med en god tillgång på arbetskraft, då det ger en bra tillgänglighet och konkurrensatta priser. Särskild betydelse har det för glesbygden, som vanligen är hårdast drabbad av en bristsituation. En brist på en yrkeskategori får i sitt mest extrema läge djurskyddsmässiga konsekvenser. Vården kan bli svårtillgänglig eller bristfällig.

4.1 Veterinärer

4.1.1 Antal och bakgrund

1 februari 2013 hade 4095 personer svensk veterinärlegitimation. Cirka 660 av dessa är över 65 år, vilket ger ungefär 3440 veterinärer i yrkesverksam ålder.

64 % av de med veterinärlegitimation är kvinnor. Bland veterinärerna i yrkesverksam ålder har könsfördelningen förskjutits ytterligare; 72 % är kvinnor när personer över 65 år har räknats bort. 2023 kommer de i denna grupp som ännu är i yrkesverksam ålder att till 78 % utgöras av kvinnor. Åren 2008-2012 har antalet manliga antagna till veterinärprogrammet stadigt legat runt 10 %.

Veterinärer arbetar i ganska stor utsträckning deltid. I Sveriges Veterinärförbunds löneenkät (1798 svarande) angav 61 % att de arbetade heltid och 32 % deltid. Övriga 7 % arbetade inte alls i september 2012.

Av de som arbetade deltid angav huvuddelen att de gjorde det på grund av föräldraledighet (35 %) eller deltidstjänst (43 %). 70 % av de som arbetade deltid arbetade mellan 75 och 99 %, 24 % arbetade mellan 50 och 74 %. Resterande 7 % arbetade mindre än halvtid.

Veterinärernas medellön har de sedan 2007 ökat med i snitt 2,2 % per år. Samma värde för samtliga SACO-anslutna är en ökning med 2,8 % per år.

Sveriges Veterinärförbund har 3018 medlemmar, varav 2321 är aktiva veterinärer. Förbundet har ett uppdaterat medlemsregister av dem som är medlemmar i AVF, Anställda Veterinärers Förening, som är en förening under förbundet. Registret visar även arbetsgivare, och detta kan därför användas för att beräkna hur Sveriges veterinärer fördelar sig mellan olika branscher.

Underlag för beräkningarna har varit de 1580 personer som går att härröra till en viss bransch i registret. Detta motsvarar 46 % av veterinärerna i yrkesverksam ålder i Sverige. Anställda hos verksamheter med såväl häst som smådjur har fördelats efter den procentuella fördelningen av anställda veterinärer i det enskilda företaget.

Distriktsveterinärerna, som har 365 veterinärer anställda, ägnar sig åt sjukvård för såväl produktionsdjur, hästar och sällskapsdjur. I Jordbruksverkets årsredovisning från 2012 kan läsas att 50 % av Distriktsveterinärernas förrättningar härrör från behandlingar av sällskapsdjur, 29 % från produktionsdjur och 20 % från häst. Distriktsveterinärernas veterinärer fördelas på de olika branscherna nedan med utgångspunkt i antalet förrättningar, som korrigeras efter en uppskattad skillnad i tidsåtgång. En smådjursbehandling beräknas i genomsnitt ta 0,3 timme, medan en genomsnittlig stordjursförrättning tar en timme. 25 % av distriktsveterinärernas tid antas därför ägnas åt smådjursförrättningar, 44 % åt produktionsdjur och 30 % åt häst.²² I beräkningarna nedan har 25 % av Distriktsveterinärernas 325 veterinärer räknats till sektorn smådjursjukvård.

22 Jordbruksverkets årsredovisning 2012

Antalet veterinärer i varje sektor har delats med det totala antalet veterinärer i beräkningen, för att få en procentuell fördelning mellan branscherna. Andelen har därefter multiplicerats med det totala antalet veterinärer i Sverige i yrkesverksam ålder, och ett beräknat antal veterinärer i varje bransch har erhållits. Se 1.4 för ett resonemang om säkerheten i beräkningarna.

Tabell 1. Veterinärernas sektorstillhörighet.

Sektor	Procentandel	Beräknat antal
Lantbrukets djur	14 %	480
Häst	13 %	450
Sällskapsdjur	42 %	1450
Myndighet, administration	20 %	690
Utanför djurens hälso- och sjukvård, till exempel läkemedelsföretag, universitet	11 %	380
Totalt	100 %	3450

Av de som arbetar med lantbrukets djur är 57 % anställda av distriktsveterinärerna, resterande är privata.

4.1.2 Behov

Idag upplevs en tilltagande mättnad av veterinär arbetskraft på marknaden. Referensgrupperna uppger att det idag är hård konkurrens om lediga tjänster, även i delar av landet som tidigare har haft mycket svårt att rekrytera. Man upplever även att veterinärer ansöker om tjänster som inte är veterinära, och anar att veterinärer i större omfattning startar en egen veterinärklinik direkt efter examen, möjligen för att komma in på arbetsmarknaden den vägen. Det har emellertid inte skett någon bestående ändring i antal arbetslösa veterinärer de senaste åren. Sedan år 2006 har antalet arbetslösa pendlat mellan noll och 20 stycken, och i februari 2013 var 14 veterinärer anmälda arbetslösa.²³

5 % av de företag som har svarat på *enkät 1* anger att de har upplevt problem att rekrytera veterinärer utan specialistkompetens de senaste två åren. Dessa kliniker är spridda över Sverige, men en viss övervikt åt Norrland.

Mättnaden ser ut att i huvudsak gälla veterinärer utan specialistkompetens, medan veterinärer med vidareutbildning fortfarande är bristvara. En tredjedel av klinikerna (29 %) anger att de har haft problem med att rekrytera veterinärer med specialistkompetens steg 1. Motsvarande siffra för specialistkompetens steg 2 (finns endast inom smådjurssektorn) är 16 %.

Inom produktionsdjurssektorn har det tidigare varit brist på veterinärer och bland andra Distriktsveterinärerna (DV) har haft problem att rekrytera till lediga tjänster. År 2007 hade DV i snitt 3,2 sökande per tjänst, år 2011 var medlet 16,1. Tidigare än så finns inte statistik att tillgå, men enligt uppgift hade man rekryteringssvårigheter under sent 1900- och tidigt 2000-tal.²⁴

23 Personligt meddelande Marianne Lundquist, Sveriges Veterinärförbund, 20130321

24 Personligt meddelande Anders Andersson, 20120916

Veterinärer har sannolikt breddat sin arbetsmarknad utanför djurens hälso- och sjukvård de senaste decennierna. De största arbetsgivarna är myndigheter, men även foderföretag och läkemedelsindustri anställer ett stort antal veterinärer. Tidigare traditionella veterinära arbetsuppgifter inom till exempel livsmedelsindustrin har dock lämnats till annan personal, och antalet veterinärer antas därför ha minskat inom vissa arbetsområden.

Kompetens

I referensgrupperna samt i enkätsvar uttrycks att nyutexaminerade veterinärer inte anses vara "färdiga veterinärer" utan har en lång startsträcka inom yrket. Studenter från den svenska utbildningen upplevs vara duktiga teoretiskt, men ha brister i praktisk kompetens och har därtill svårt att ta och stå för egna beslut. Studenter från utbildningar i andra europeiska länder anses vara svagare teoretiskt, men det har framkommit att en del kan ha bättre praktisk kompetens. Möjligen kan de upplevda bristerna vara en av faktorerna som bidrar till den stora efterfrågan på vidareutbildade veterinärer.

Day One Skills

Direktiv 2005/36/EC ger en grundläggande beskrivning av minimikraven för veterinärer i Europa. European Association of Establishments for Veterinary Education, EAEVE, har i samarbete med Federation of Veterinarians of Europe, FVE, producerat en förtolkning av direktivet där minimikraven för en veterinärs kunskap och förmåga efter utbildning, kallade *Day one skills*, är beskrivna. Utifrån dessa kan en kravspecifikation på den nyutexaminerade veterinären ställas. Veterinärprogrammet vid SLU har granskats utifrån direktivet och Day one skills.

Högskoleverket granskade i samverkan med EAEVE utbildningen år 2007. Utredarna konstaterade att de färdiga veterinärerna har en god och omfattande detaljkunskap, men att studenterna inte fick den helhetssyn och problemlösningsförmåga som är önskvärd för en fullödig akademisk utbildning.²⁵ Man konstaterade också att det inte fanns mer än fragment av en diskussion om framtidens veterinär på institutionen.

År 2012 granskades utbildningen av en extern granskningsgrupp på uppdrag av fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap. Där konstateras att målformuleringarna i examensbeskrivningen är i harmoni med EAEVEs *Day one skills*, och att kursprogrammet ger tillräckliga kunskaper och praktiska övningar till nyutexaminerade veterinärer.

Universitetskanslerämbetet planerar en utvärdering av veterinärexamen som kommer att påbörjas under hösten 2013.

Specifika ämnesområden

Den utökade behörighetsregleringen år 2010 var i delar en lösning på problemet med avsaknad kompetens inom veterinärmedicinen. Till exempel möjliggjordes godkännande av personer med legitimation inom ett humanvårdsyrke för att sådana personer skulle kunna fylla en kompetenslucka. Regleringen ställer krav på ökad kompetens även hos veterinärer, då de nya yrkesgrupperna efterfrågar

25 Högskoleverket (2008), *Utvärdering av veterinärprogrammet och forskarutbildningen i veterinärmedicin*, rapport 2008:3 R

underlag och dialog. Till exempel behöver den veterinära kunskapen om rehabilitering höjas, dels generellt för att ett fungerande samarbete ska komma till stånd med godkända legitimerade sjukgymnaster men även för att hålla jämna steg med den mer och mer avancerade vården och den ökade etiska medvetenheten. Godkända hovslagare efterfrågar skriftliga underlag från veterinärer för att kunna göra korrekta behandlingar av en diagnos som har ställts av veterinären.

I veterinärprogrammet sker idag ingen utbildning i exotiska djur, inte heller som valbar kurs under elfte terminen. Sveriges Veterinärmedicinska Sällskap arbetar idag med ett förslag på en specialistutbildning i exotiska smådjur.

Inom vissa områden på produktionsdjursområdet har den svenska vidareutbildningen halkat efter den som sker i övriga Norden, framförallt i Danmark. Specialistutbildningarna på produktionsdjurssidan är inte efterfrågade av svenska veterinärer, men personer läser i stället motsvarande i Danmark. Att kompetensutvecklingen inom särskilda områden har kommit längre på andra platser märks även på arbetsmarknaden. Det finns till exempel danska veterinärer som arbetar i Sverige med gris, vilket sannolikt inte beror på veterinärbrist utan på att Danmark har en expertis på gris som inte finns i Sverige.

Prognos

Behovet av veterinärer inom *smådjursjukvården* är starkt beroende av antalet djur i landet liksom av djurhållarnas vilja att ge och bekosta vård. Som har visats ovan beräknas antalet hundar fortsätta öka, och antalet katter beräknas vara konstant. Trenden ser inte ut att gå mot hållande av friskare raser, utan snarare är en större andel av raserna av sådan karaktär att medfödda svagheter ger ett ökat behov av akut vård. Antalet försäkrade djur stiger, och viljan att ge mer avancerad vård ser generellt ut att öka. En ökad tillgänglighet, som har sitt ursprung i ett ökat antal veterinärer, kommer även att medföra att hittills outnyttjad marknad tas i bruk. Med utgångspunkt i detta kan vi anta att smådjursjukvården kommer fortsätta att växa, och det är rimligt att behovet av veterinärer inom smådjursjukvården kommer att öka. Behovet är visserligen inte direkt knutet till betalningsförmågan och antalet försäkrade djur, men en uppskattning är att omsättningen i djursjukvården kommer att öka minst i takt med mängden försäkrade djur, det vill säga med motsvarande 1 % per år. Ytterligare 1 % ökning kan beräknas utifrån verksamhetsutveckling och ökad tillgänglighet. Det ger ett behov av 1770 veterinärer år 2023.

En brist på legitimerade djursjukskötare kan leda till att man väljer att utöka veterinärernas arbetsuppgifter till att omfatta sådana som tidigare, när veterinärer har varit en bristvara, har utförts av djursjukvårdare. Det är även möjligt att man kommer att behöva låta veterinärer utföra fler praktiska åtgärder som injektioner, vaccinationer och även provtagning, och att den veterinära bemanningen på jourtid kommer att behöva utökas. Behovet kommer att vara olika vid olika typer av vård och olika klinikstorlekar, där de små och mellanstora klinikerna kommer att behöva den procentuellt största ökningen. Den långsiktiga lösningen bör emellertid vara att personalstyrkan ska vara tillräckligt stor för att varje yrkeskategoriska kunna utföra de arbetsuppgifter som hör till den egna yrkesrollen. Kortsiktigt kan behovet av veterinärer med andra ord öka på grund av en brist på legitimerade djursjukskötare, men i beräkningarna här som utgör underlag för en mer långsiktig målsättning tas det inte med.

Behovet av heltidsarbetande veterinärer dagtid inom *hästvården* förutspås vara relativt konstant den närmaste tioårsperioden. Det kommer sannolikt att krävas fler tillgängliga veterinärer på jourtid, då det redan idag begränsas vilka som får utföra vissa medicineringar. Behovet förutspås vara koncentrerat till större anläggningar med stationärvård och operationsavdelningar, och i mindre utsträckning till mindre kliniker där befintlig veterinär arbetsstyrka kan hantera arbetet i samarbete med en djurvårdare. Som har nämnts tidigare anses hästbranschen generellt sett ha ett större behov av djurvårdare med bra handlag än av personal med befogenheter att hantera läkemedel, på grund av att veterinärer i större utsträckning hanterar läkemedel och medicinerar. Det ökade behovet kan därför, till skillnad mot inom smådjursjukvården, vara långsiktigt eller till och med permanent. En rimlig uppskattning är att de större klinikerna med stationärvård kan komma att behöva nyanställa 1-2 veterinärer per klinik. Antalet kliniker som har sådan verksamhet är mycket litet. Totalt utgör denna behovsökning inte mer än 20 veterinärer. Totalt ger det ett behov på 470 veterinärer inom hästvården år 2023.

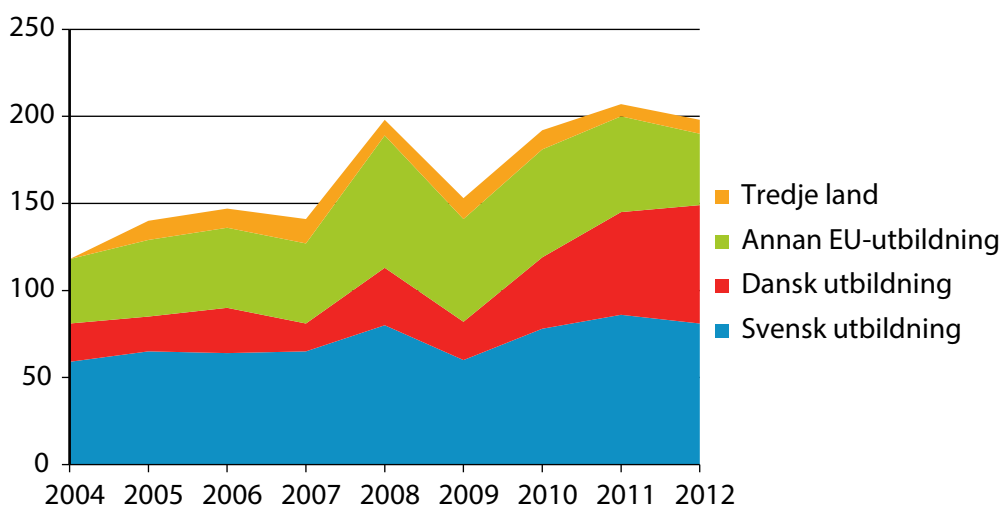
Inom *produktionsdjurssektorn* kommer behovet av veterinärer som arbetar med förebyggande djurhälsovård att öka på bekostnad av veterinärer som arbetar med akutsjukvård. Det förebyggande arbetet måste utvecklas och kan utgöra en veterinär specialisering. Behovet av veterinärer antas vara konstant eller minska något och uppskattas till 460 stycken. Arbetsformer för dessa kan komma att ändras när den akuta djursjukvården minskar i omfattning.

Behovet av veterinärer utanför djursjukvården förutspås vara relativt konstant. Ett kraftigt ökat antal veterinärer kommer sannolikt att leda till att veterinärer i större utsträckning kommer att ta tjänster utanför djurens hälso- och sjukvård som i sig inte är relaterat till behovet. Det är dock en positiv utveckling att veterinärernas kunskap, perspektiv och erfarenheter kommer till användning även utanför djurens hälso- och sjukvård i ett samhälle där *one health*- aspekten blir allt viktigare.

Behovet i djursjukvården år 2023 förutspås således vara ca 2700 veterinärer. Behovet utanför djurens hälso- och sjukvård bedöms vara 1100 veterinärer.

4.1.3 Tillgång

De personer som har erhållit en veterinärlegitimation de senaste åren har till ungefär 60 % en utländsk utbildning som grund, se figur 4.

Figur 4. Antal veterinärer som har fått veterinärlegitimation i Sverige 2004-2012, uppdelat på de som har fått sin legitimation med grund i en svensk, dansk, annan EU-utbildning respektive tredje landsutbildning

Den svenska utbildningen

Veterinärprogrammet vid Sveriges lantbruksuniversitet, som är den enda veterinärutbildningen i Sverige, är ett fem och ett halvt år långt program som motsvarar 330 ECTS-poäng. I samband med att en ny studieordning togs i bruk år 2007 utökades antalet platser till 100.

Den första årskursen som har antagits till den nya studieordningen tog examen i januari 2013. 24 studenter har lämnat utbildningen innan vårterminen 2012. Två av dessa har avbrutit studierna, medan resterande har långa uppehåll. Åtta har tillkommit, som har tagit uppehåll från tidigare årskurser men nu har anslutit till utbildningen igen. Vårterminen 2012 var det 80 personer som var aktiva studenter av de ursprungligen 100 antagna. Detta är ett mönster som följer senare årskurser, och det ser ut att vara ungefär 80 personer (75 %) som går igenom programmet på avsedd tid.

Under en försöksperiod mellan år 2000 och 2004 baserades antagningen till 2/3 av platserna på veterinärprogrammet på prov och intervju (P/I). Av de 193 som antagits på det nya sättet var det endast 1,6 % (två studenter) som fram till mars 2008 hade hoppat av utbildningen. I gruppen som hade antagits genom betyg var motsvarande andel 4,8 %, och av de som hade antagits genom högskoleprov 19 %. Andelen uttagna examina var högst i P/I-gruppen, 90 %, lägre i betygsgruppen, 81 %, och lägst i högskoleprovsgruppen, 65 %. Det konstaterades i en utvärdering av försöksperioden att antagningsmetoden påtagligt hade reducerat antalet avhopp från utbildningen och signifikant ökat andelen som tar ut examen.²⁶

26 Sveriges Lantbruksuniversitet, *Antagning till veterinärprogrammet vid SLU: Erfarenheter från antagning med prov och intervju under åren 2000-2003*

Under hösten i årskurs fem i nuvarande studieordning väljer veterinärstudenterna vilket av blocken produktionsdjur, smådjur och häst de vill läsa. Produktionsdjur och häst innehåller även livsmedelssäkerhet. Blocken omfattar 17 hp och är 11 veckor långa. Studenterna fördelas på så sätt att 40 % läser produktionsdjur, 40 % smådjur och 20 % häst.

Utländsk utbildning

Andelen veterinärer som får legitimation i Sverige med grund i en utbildning i ett annat EU-land har ökat de senaste fem åren, se figur 4. De som får legitimation med grund i en utbildning från tredje land visar en svagt nedåtgående trend.

Ökningen av antalet personer som får svensk legitimation med grund i en utländsk utbildning består i huvudsak av personer med svenskt personnummer. Personer som inte har svenskt personnummer ligger sedan år 2004 kring 40 per år. Detta kan antas bero på att det är personer med ursprung i Sverige som utbildar sig utomlands och sedan ansöker om legitimation i Sverige.

Högskoleverket har konstaterat att det generellt sett är allt fler svenskar som läser utomlands längre perioder, särskilt för att läsa utbildningar där det är stor konkurrens om platserna i Sverige. Detta gäller enligt Högskoleverket särskilt läkar- och veterinärutbildning.²⁷ De senaste tio åren har antalet förstahandssökande till varje utbildningsplats på veterinärprogrammet varit mellan 8 och 10 stycken, totala antalet sökanden per plats kring 16. Alternativen till en svensk utbildning är många. Utbildningar på norska, danska och engelska är vanligen fullt möjliga alternativ för en person som är uppvuxen och utbildad i Sverige. Utbildningen i Norge har ungefär samma antal sökande som den svenska utbildningen, medan den danska utbildningen har jämförelsevis få sökanden, cirka tre per plats. Såväl Ungern som Rumänien har utbildningar på engelska och antalet sökande till utbildningarna ligger mellan en och två per plats.

Annan EU-utbildning

Av de som har fått legitimation med grund i en utländsk EU-utbildning 2012 hade 62 % (68 st) en dansk utbildning och 22 % hade utbildning från någon av länderna Spanien, Norge, Rumänien, Tyskland och Ungern. Totalt har antalet som har fått legitimation med grund i en annan EU-utbildning förutom den svenska och danska minskat från 76 år 2008 till 41 stycken år 2012 (figur 6).

Antalet personer som läser veterinärmedicin utomlands och uppbär studiestöd från Centrala studiestödsnämnden har stadigt ökat fram till år 2010 då 453 läste utomlands. Trenden vände dock 2011, då antalet var 440 personer och sjönk ytterligare till år 2012 (400 personer). Minskningen beror på att antalet som studerar i Danmark har minskat. Antalet som studerar i övriga länder har under denna period fortsatt att öka med cirka tio per år. Om man antar att samtliga är indelade i sex grupper (5,5 årskullar), vilket stämmer för dem med 5,5 och 6 år långa utbildningar, så har antalet personer som läser veterinärmedicin i ett annat EU-land än Sverige och Danmark ökat stadigt från 29,8 år 2007 till 37,5 år 2012.

Minskningen av studerande i Danmark beror sannolikt på att man sedan år 2007 endast kan ansöka på sina ursprungliga gymnasiebetyg. Tidigare kunde man även

²⁷ Högskoleverkets årsrapport 2012 s 47

söka på kompletterade betyg efter att man har läst upp dem på KOMVUX.²⁸ Detta gjorde att danska studenter, som inte har möjligheten att läsa upp sina betyg, hade svårare att hävda sig i konkurrensen.

Utbildning i tredje land

Antalet som får svensk legitimation med grund i en tredjelandsutbildning har minskat sakta och ligger nu på cirka 8 per år.

Prognos

Om inte antalet utbildningsplatser på veterinärprogrammet eller antagningsförfarandet ändras så kommer vi sannolikt att ha ett årligt tillskott av drygt 80 veterinärer från den svenska utbildningen. Ansökningstrycket är högt, och även om yrket på grund av en kommande överetablering kommer att sjunka i status och då det nu finns en alternativ väg till arbete inom djursjukvård med mer djurkontakt, djursjukskötaryrket, så kommer det fortfarande att vara stor konkurrens om platserna. Sannolikt kommer fortsatt ett stort antal personer vilja resa utomlands för att utbilda sig då man inte kommer in på den svenska utbildningen. Gruppen kan komma att minska i storlek i takt med att arbetsmarknaden blir tuffare i Sverige, lönerna blir lägre och yrkets status därmed också sjunker något. Denna effekt kommer troligen att ligga längre fram i tiden än år 2023.

Vi kan anta att antalet svenska studenter som accepteras till den danska veterinärutbildningen kommer att motsvara det antal som har kommit in sedan ändringen i antagningsförfarande 2007. Vi tror därför att ca 30 personer per år kommer att få legitimation som veterinär i Sverige med grund i en dansk veterinärutbildning.

Även om personer som får legitimation med grund i en annan EU-utbildning än den svenska och den danska har minskat de senaste åren så har antalet svenska personer som läser veterinärmedicin i sådana länder ökat. Vi antar att det har skett ett trendbrott som kommer att leda till att den nedåtgående kurvan av antal legitimationer med grund i en annan EU-utbildning än den svenska och den danska kommer att vända uppåt igen. Alla dessa personer kommer inte att erhålla svensk legitimation, till exempel på grund av att de inte fullföljer utbildningen eller på grund av att de etablerar sig i det land de studerar, men vi kan anta att huvuddelen kommer att återkomma till Sverige för att ansöka om legitimation.

Över den närmaste tioårsperioden tror vi att i snitt 40 personer kommer att erhålla legitimation i Sverige med grund i en annan EU-utbildning än den danska och den svenska.

Om inga förändringar görs så kan vi anta att antalet som får legitimation med grund i en tredje landsutbildning i snitt kommer att ligga på åtta personer per år fram till år 2023.

Fram till år 2023 har 800 av de veterinärer som har legitimation idag uppnått pensionsålder, 65 år. Kvar på arbetsmarknaden har vi då 2540 veterinärer. Utredningen prognosticerar att ca 160 personer per år kommer att få legitimation som veterinär i Sverige den närmaste tioårsperioden. År 2023 har vi då 4140 veterinärer i yrkesverksam ålder.

28 Personligt meddelande Jorgen Willadsen, University of Copenhagen, 2013-02-12

4.1.4 Diskussion

För att ha balans med 2700 veterinärer i djurens hälso- och sjukvård och dessutom 1100 veterinärer på veterinärtjänster utanför djurens hälso- och sjukvård så krävs ett nytillskott på mellan 90 och 100 veterinärer per år. Detta förutsätter att alla arbetar till pension och dessutom arbetar heltid, vilket inte är rimligt. Då vi har ett stort inflöde av veterinärer från övriga EU kan vi förutsätta att tillflödet kompenserar för en lägre anställningsgrad och även att veterinärer lämnar djurens hälso- och sjukvård innan pensionsålder.

Man kan anta att antalet utbildningsplatser i Sverige påverkar antalet veterinärer på den svenska arbetsmarknaden i mycket liten utsträckning. Ett begränsat antal platser i kombination med högt söktryck leder till att många söker sig till andra länder för att läsa, och i de allra flesta fall är det betydligt lättare att ta sig in på veterinärutbildningar i övriga EU. Som prognosen ser ut skulle den svenska veterinärutbildningen kunna minska avsevärt, och vi skulle ändå ha tillräcklig försörjning med veterinärer.

Prognosen som har gjorts ovan visar att skillnaden mellan behovet och det faktiska antalet år 2023 är $(4140-3800=)$ 340 veterinärer. Om man ska korrigera antalet utbildningsplatser efter det uppskattade behovet och tillflödet i ett tioårsperspektiv är det lämpligt att minska antalet utbildningsplatser med 30. Ett ändamålsenligt antal platser vid veterinärutbildningen är i det perspektivet 70 stycken.

Som har nämnts tidigare är det emellertid en mycket vanskelig prognos att göra. Antalet som läser utomlands är avhängigt av yrkets status och popularitet, söktryck i Sverige, ekonomiska faktorer. Antalet som kommer från en utländsk utbildning påverkas å andra sidan av arbetsmarknaden och löneläget i Sverige. Tillflödet kan med andra ord ändras, och det är av vikt att vi inte är helt beroende av en tillströmning utifrån för vår försörjning av veterinärer. En försiktighetsåtgärd är att inte minska antalet platser på veterinärutbildningen så drastiskt. Ett lämpligt första steg kan vara att minska antalet platser till 90. Utvecklingen bör följas kontinuerligt och en ny bedömning om eventuell minskning av antalet platser bör göras inom ett par års tid. Dessutom bör antagningssystemet ses över för att minska avhopp och långa studieuppehåll från programmet.

Det är även ett självändamål att ha en veterinärutbildning i framkant i Sverige. Utbildningen är anpassad till de förhållanden och de behov som råder i Sverige. Den svenska lagstiftningen i form av djurskydd, smittskydd och livsmedels-säkerhet genomsyrar utbildningen, och även grundläggande värderingar i förhållande till djur och läkemedelsanvändning grundläggs under utbildningen. Därtill medför en svensk utbildning mervärden i form av synergieffekter med andra utbildningar (särskilt djursjukskötartutbildningen) och möjlighet till forskning och kompetensutveckling.

Utredningen har tagit del av synpunkter om en bristande praktisk kompetens hos nyutexaminerade veterinärer. Legitimationen som sådan innebär en statlig garanti att innehavaren har en viss kompetens, såväl teoretisk som praktisk. En viktig fråga är vilken kompetens staten avser att garantera, och om bristen omfattas av denna garanti. En absolut lägstanivå torde vara de kriterier som har ställts upp på EU-nivå, så kallade Day One Skills. Vid granskningar har det konstaterats att de svenska studenterna får en god grund att stå på i detta hänseende. Signalerna är

emellertid att det är i de praktiska kunskaperna och i det praktiska utförandet som de nytexaminerade studenterna brister. Många gånger kräver ett säkert handlag och förmågan att omsätta sina kunskaper i praktiken att man har fått en viss erfarenhet. En möjlighet att uppnå detta är att begränsa inom vilka områden särskilt djup kunskap ska erhållas.

Trots signalerna om kompetensbrister samt att efterfrågan på vidareutbildning och specialisering är stor så anser inte Jordbruksverket att det är ett alternativ att ytterligare begränsa grundutbildningen till djurslag eller verksamhetsområden. I Sverige innebär kandidatarbete och examensarbete att den gemensamma delen av den 5,5 år långa utbildningen endast är 4 år. En utökad linjedelning skulle begränsa detta ytterligare, och det är tveksamt om studenterna då skulle erhålla den nödvändiga baskunskapen som ska utgöra grunden för en senare specialisering. Erfarenheter från andra länder har visat att en längre linjedelning medför att den veterinärmedicinska grundkunskapen blir lidande. I Utrecht genomfördes en linjedelning på ett år, men studenterna var efter avslutad utbildning tvungna att gå tillbaka för att läsa flera linjer, då de bland annat inte hade kompetens nog för jourtjänstgöring.

Ett annat alternativ för att komma åt den kompetensbrist som upplevs är att införa en typ av AT-tjänstgöring för veterinärer. Högskoleverket har vid granskning av veterinärprogrammet konstaterat att en sådan tjänstgöring skulle vara lämplig. Anledningen var att det saknades en organiserad vidareutbildning, och att veterinärer - liksom läkare - ska kunna göra självständiga medicinska bedömningar efter sin utbildning. För att trygga detta ansågs det viktigt att veterinärer får ett liknande slag av vidareutbildning med handledning.²⁹ Den 15 mars 2013 redovisades dock utredningen *En förändrad läkarutbildning* som föreslår att AT-tjänstgöringen ska upphöra till förmån för en förlängd läkarutbildning (360 hp, sex år) som innehåller längre perioder med praktisk utbildning.

Huvuddelen av de möjliga arbetsgivarna efter en genomgången veterinärutbildning är privata. Möjligheten att erhålla legitimation skulle då vara beroende av att dessa har ett intresse av att anställa AT-veterinärer, vilket inte kan garanteras. Möjligheten från statligt håll att ställa krav och kvalitetsgranska AT-tjänstgöringen skulle vara ytterligare en svårighet. Den svenska utbildningen skulle därtill missgynnas i jämförelse med andra europeiska utbildningar, då man erhåller legitimation direkt efter utbildningen. En AT-tjänstgöring för veterinärer som krav för legitimation bedöms inte lämplig.

Vidareutbildning som visar på utökade generella veterinärmedicinska kunskaper kommer att bli ett konkurrensmedel bland veterinärer. Efterfrågan kommer särskilt att riktas mot veterinärer med yrkeserfarenhet och med en allmänspecialisering (steg 1) inom hund och katt. Om inte åtgärder görs kommer en ökad tillgång på nytexaminerade veterinärer som branschen inte ser som färdigutbildade tillsammans med ett ökat behov av veterinärer som utför mindre kvalificerade arbetsuppgifter sannolikt att leda till olika typer av veterinärtjänster. Möjligen kan detta leda till att branschen skapar sig en egen "AT-tjänstgöring", där veterinärer till något lägre lön får utföra mindre kvalificerade veterinära arbetsuppgifter.

29 Högskoleverket (2008), *Utvärdering av veterinärprogrammet och forskarutbildningen i veterinärmedicin*, rapport 2008:3 R

Ytterligare ett alternativ är en förlängning av utbildningen. Den utbildningstid som tillkommer kan då läggas på praktisk färdighetsträning och arbetsplatsträning, och kan tillsammans med examensarbete utgöra hela det sista året på veterinärprogrammet. Denna del av utbildningen skulle således kunna utföras på andra platser än den huvudsakliga utbildningsorten Uppsala, vilket skulle ge studenterna en bra anknytning till potentiella arbetsgivare och som dessutom skulle gynna den geografiska spridningen av färdiga veterinärer.

4.1.5 Förslag på åtgärder

Jordbruksverket anser att antalet platser på veterinärprogrammet bör minskas. Om antalet platser ska baseras på att landet i princip ska kunna försörjas med veterinärer utbildade i Sverige bör antalet platser minskas från dagens 100 till 90. Ett sänkt antal antagna bör kompletteras med återinförande av antagning genom prov och intervju, då det ger en bättre och mer förutsägbar examinationsfrekvens, ett bättre utnyttjande av utbildningsplatserna och eventuellt också bättre lämpade studenter.

Då det beräknas komma in nästan 80 veterinärer per år från andra utbildningar så kommer detta fortfarande att leda till ett överskott på den veterinära arbetsmarknaden. Ett alternativ är därför att begränsa antalet utbildningsplatser vid SLU ytterligare, exempelvis till 70 stycken. Även detta antal kan medföra att arbetsmarknaden måste breddas. Utvecklingen bör emellertid följas kontinuerligt. Både efterfrågan och utbudet kan givetvis förändras på ett sätt som inte kan förutses idag.

Jordbruksverkets bestämda åsikt är att grundutbildningen till veterinär måste ge en bred bas att stå på för en senare vidareutbildning. Om veterinärernas kompetens brister på en nivå som tangerar legitimationsgarantin ska den således inte botas genom en ökad specialisering inom grundutbildningen. I stället bör en förlängning av veterinärprogrammet övervägas.

4.2 Legitimerade djursjukskötare

Legitimerade djursjukskötare har en vårdande profil, och kan på veterinärs uppdrag bland annat medicinera, vårda sjuka djur, assistera vid operationer och övervaka narkos. De kan även utföra vissa veterinära arbetsuppgifter om en veterinär delegerar uppgiften till dem. De har alltid eget ansvar för sina handlingar. Grunden för svensk legitimation är en examen i djuromvårdnad från högskoleutbildning på grundnivå.

I bedömningarna av tillgången på legitimerade djursjukskötare måste hänsyn tas till att all personal som var anställd innan den 1 januari 2010 och hade så kallad C15-utbildning (endagsutbildning) kan arbeta i verksamheterna på nästan samma premisser som en legitimerad djursjukskötare. Sådana kan, om de uppfyller vissa föreskriftsreglerade kriterier, erhålla legitimation om de ansöker innan den första januari 2015. I bedömningarna av behovet av legitimerade djursjukskötare i denna utredning kommer personer som arbetar på övergångsregler därför att jämföras med legitimerade djursjukskötare, och hänsyn kommer att tas till att samtliga av dem sannolikt inte kommer att erhålla legitimation.

Legitimerade sjuksköterskor kan även ha ett godkännande för verksamhet inom

djurens hälso- och sjukvård. Den yrkesroll en godkänd legitimerad sjuksköterska har är jämförbar med en legitimerad djursjukskötare. Godkända legitimerade sjuksköterskor kommer därför att jämföras med djursjukskötare.

4.2.1 Antal och bakgrund

Vid årsskiftet 2012-13 hade 805 personer erhållit legitimation som djursjukskötare i Sverige. Grunden för legitimationen återfinns i tabell 2.

Tabell 2. Antal utfärdade djursjukskötarlegitimationer 2010, 2011 och 2012 och grunden för dem

Legitimationsgrund	2010	2011	2012
Övergångsregler: yrkeserfarenhet	0	80	188
Övergångsregler: 1-årig utbildning	108	24	5
Övergångsregler: 2-årig utbildning	229	79	10
3-årig utbildning vid SLU	-	-	35
Utländsk utbildning	25	4	8
Dispens	4	1	0
Examen före 1984	4	1	0
Totalt	370	189	246

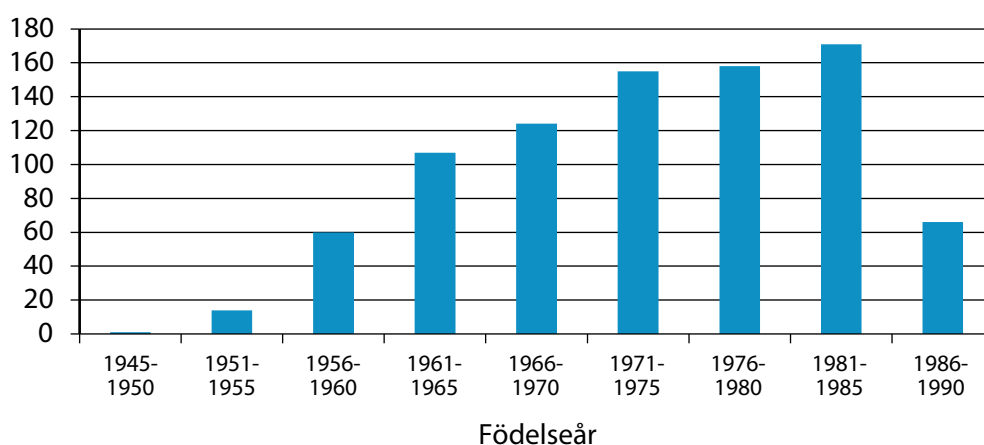
Personer med ettårig utbildning (utbildningen fanns mellan 1984-1998) hade utöver utbildningen krav på ett års yrkeserfarenhet, och de som hade den tvååriga utbildningen (examinerades 1999-2011) fick legitimation direkt efter ansökan. De allra flesta som kunde få legitimation med grund i dessa utbildningar uppfyllde med andra ord kraven redan den 1 januari 2010, och kunde ansöka om legitimation. Möjligheten att ansöka om legitimation med grund i dessa utbildningar upphörde den 1 januari 2012.

Det går att ansöka om legitimation med grund i yrkeserfarenhet fram till den 31 december 2014.

Det finns dessutom 53 godkända legitimerade sjuksköterskor.

Av de 856 personer har fått legitimation som djursjukskötare innan den 18 mars 2013 är 2 % (21 stycken) män.

Figur 9 visar hur de legitimerade djursjukskötarnas födelseår fördelar sig i femårsintervall. 57 % är födda mellan år 1971 och 1985. 40 personer (4,7 %) kommer att nå pensionsålder (65 år) 2023 eller tidigare.

Figur 5. Födelseår för samtliga med djursjukskötarlegitimation 18 mars 2013

Av de som har svarat på *enkät 2* anger 60 % att de arbetar 100 %, 35 % arbetar mellan 60 och 99 % och 6,5 % arbetar mindre än 60 %.

Enligt svaren på *enkät 2* (totalt 270 svarande) förhåller sig djursjukskötarnas arbetsställen enligt nedan:

Tabell 3. Djursjukskötarnas sektorstillhörighet

Sektor	Antal	Procentandel
Lantbrukets djur	1	0,4 %
Häst	20	7 %
Sällskapsdjur	231	86 %
Djurpark	2	0,7 %
Lärare inom djursjukvård	4	2 %
Tangerar djurens hälso- och sjukvård, t ex säljare medicinska foder, forskning, försäkringsbolag	5	2 %
Utanför djurens hälso- och sjukvård	5	2 %
Arbetslös	2	0,7 %
Totalt	270	100 %

Beräkningsunderlag

Som har nämnts tidigare är det betydligt fler än de som har legitimation som djursjukskötare som kan arbeta med arbetsuppgifter motsvarande en djursjukskötares idag. Vid beräkning av arbetsstyrkan idag och behovet framöver måste vi göra beräkningar utifrån hur många som arbetar med befogenheter motsvarande en legitimerad djursjukskötares idag. Hit räknar vi legitimerade djursjukskötare samt djurvårdare på övergångsregler. Beräkningar har gjorts utifrån svaren på *enkät 1*, som riktades till företagare inom djurens hälso- och sjukvård, samt *enkät 2*, som ställdes till legitimerade djursjukskötare (se bilaga 1).

Tabell 4 visar hur många legitimerade djursjukskötare/djurvårdare på övergångsregler det går på varje veterinär i respektive bransch totalt och i förhållande till klinikstorlek.

Tabell 4. Antal djursjukskötare per veterinär inom häst- respektive smådjursbranschen och vid olika klinikstorlekar

	Viktat medelvärde	Kliniker med en veterinär	Mindre kliniker (2-5 veterinärer)	Mellanstora kliniker (6-13 veterinärer)	Stora kliniker (fler än 13 veterinärer)
Häst	0,14	0,32	0	1,03	-
Smådjur	1,39	0,86	1,23	1,48	1,58

I avsnittet *Veterinärer* har vi gjort ett antagande om hur veterinärkåren i Sverige fördelar sig på de olika branscherna. Med grund i detta och med grund i tabellen ovan kan vi uppskatta antalet djursjukvårdare med befogenhet som motsvarar den legitimerade djursjukskötarens i Sverige idag.

Enligt beräkningarna under 4.1.1 har vi idag 450 veterinärer som arbetar med häst, vilket ger ett 60-tal legitimerade djursjukskötare/djurvårdare på övergångsregler. Det finns 1450 veterinärer som arbetar med sällskapsdjur, vilket ger cirka 2020 legitimerade djursjukskötare/djurvårdare på övergångsregler. Enligt dessa beräkningar arbetar idag knappt 2100 personer med befogenheter motsvarande den legitimerade djursjukskötaren.

4.2.2 Behov

I svaren till *enkät 1* angav 18 % av hästklinikerna och 50 % av smådjursklinikerna att de hade haft problem att rekrytera legitimerade djursjukskötare de senaste två åren. Många av dessa uppger samtidigt att de har haft svårt att rekrytera djurvårdare på övergångsregler, vilket antas bero på att den senare kategorin är ett alternativ till en redan legitimerad djursjukskötare. Av de legitimerade djursjukskötare som svarade på *enkät 2* var det drygt hälften (52 %) som angav att det fanns en underbemanning på deras arbetsplats. Den vanligaste anledningen till att man anser att det saknas personal är att det blir alltför hög arbetsbelastning om någon är sjuk eller går på ledighet. Många efterlyser även en effektivare planering där djurvårdare kan avlasta legitimerad personal.

Referensgrupperna uppger att det framförallt inom smådjursjukvården finns en brist på personer som har befogenheter motsvarande den legitimerade djursjukskötarens. Man uppger att personalomsättningen är relativt stor, och sedan övergångsperiodens början år 2010 finns inte ersättare att ta in. Behörighetsregleringen har skapat en ytterligare personalomsättning då personer som erhåller sin legitimation har en mycket öppen arbetsmarknad. Detta drabbar särskilt de djursjukhus som har öppet dygnet runt, då ett jourschema kräver en högre personaltäthet. Därtill kan läggas att en stor del av djursjukskötarna är i familjebildande ålder, vilket dels medför att föräldraledigheter är vanliga men också att jourtjänstgöring är mindre populärt.

Yrkesgruppen har också blivit mer attraktiv för parter utanför djurens hälso- och sjukvård, såsom läkemedelsföretag och foderföretag. I *enkät 2* har endast fem personer angett att de arbetar utanför djurens hälso- och sjukvård. Det är dock troligt att personer som arbetar inom djurens hälso- och sjukvård är mer motiverade att svara på en enkät av denna typ.

Referensgrupperna uppger att det är lugnare inom hästsjukvården, och att det där än så länge inte finns någon uttalad brist. Möjligen är denna yrkesgrupp mer sta-

tionär. Problematiken med att man vid semestertider eller vid nyrekrytering inte kan ta in ny personal på samma arbetsuppgifter som den som ska ersättas finns emellertid i hästbranschen också.

På vissa arbetsplatser finns möjlighet att låta veterinärer i större utsträckning än tidigare utföra uppgifter och åtgärder som annars utförs av djursjukskötare. Ibland kan även en effektivisering komma till stånd där personal som inte är legitimerad utför rena skötsel- och städningsuppgifter och därmed frigör arbetstid för legitimerad personal. Åtgärder för att på detta sätt kompensera för en brist på en viss personalkategori kan möjligen i viss utsträckning dämpa konsekvenserna av bristen, men är temporär och har begränsad effekt.

Med grund i det ovan sagda är det tydligt att antalet legitimerade djursjukskötare per veterinär behöver korrigeras för att ta hänsyn till den brist som upplevs idag. Flera av de större djursjukhusen har uppgett att de på grund av de krav som jourtjänstgöringen ställer snarare behöver två legitimerade djursjukskötare per veterinär. I och med att även mindre kliniker och djursjukhus beaktas i denna beräkning så antar vi att 1,5 djursjukskötare per veterinär inom smådjursjukvården, vilket motsvarar ett spann på 0,6 till 1,9 djursjukskötare per veterinär i de olika klinikstorlekarna, respektive 0,7 djursjukskötare inom hästsjukvården är mer relevant. Inom produktionsdjurssektorn upplevs för närvarande inget behov av legitimerade djursjukskötare, och vi kan anta att det inte heller kommer att uppstå ett sådant behov inom den kommande tioårsperioden.

I avsnitt 4.1.2 kom vi fram till att behovet år 2023 var 1770 smådjursveterinärer respektive 470 hästveterinärer. Behovet av djursjukskötare till djursjukvården blir, om man räknar med de tal som har korrigerats för en brist, totalt 2990 stycken, fördelade på smådjur 2660 stycken, och häst, 330 stycken.

4.2.3 Tillgång

Övergångsperioden

Övergångsregeln som möjliggjorde att personer som har genomgått den ett- eller den tvååriga utbildningen till djursjukvårdare kunde ansöka om legitimation upphörde att gälla den 1 januari 2012. Inga ytterligare legitimationer med dessa utbildningar som grund kommer att ges.

Fram till den 31 december 2014 finns det möjlighet att ansöka om legitimation med grund yrkeserfarenhet. Ett av kraven för att få legitimation är att man har minst sex års yrkeserfarenhet från djurens hälso- och sjukvård. Detta innebär att man som huvudregel måste ha påbörjat sitt yrkesliv senast den 1 januari 2009.

Tyvärr finns ingen exakt siffra på hur många djurvårdare som arbetar under övergångsreglerna. Den 3 september 2009 var 1652 personer registrerade som djursjukvårdare (yrkeskod 3227) hos Statistiska Centralbyrån. Till yrkeskod 3227 räknas utöver djursjukskötare och djursjukvårdare även hundpsykolog, hundsjukvårdare, kiropraktor hund/häst, klövvårdare och veterinärassistent. Antalet går inte att dela på de olika yrkesbenämningarna som ingår i yrkeskoden. Sannolikt är huvuddelen av de som registreras som yrkesverksamma inom denna yrkesgren djurvårdare.

Vi har via Riksföreningen anställda inom djursjukvården tillfrågat personer som

arbetar som djurvårdare om inställning till att ta legitimation. Utifrån dessa svar kan man räkna med att cirka 30 % av de som arbetar som djurvårdare idag inte kommer att försöka ta legitimation. Bland dem är den vanligaste orsaken till att inte ta legitimation att de inte har tillräckligt med yrkeserfarenhet (44 %). Bland de som har möjlighet så är de vanligaste anledningarna att de kommer att gå i pension inom kort (17 %) och att de inte behöver för sitt nuvarande arbete (17 %).

Det är viktigt att notera att detta gäller de personer som arbetade som djurvårdare i slutet av 2012, efter att drygt 800 personer har fått legitimation. Om man hade ställt frågan år 2010 hade även de senare varit med i underlaget. Referensgrupperna har uttryckt att man tror att personer generellt sett är mer positiva till att försöka ansöka om legitimation idag, efter att det har visat sig att kollegor har klarat det och det blir tydligare vad som gäller.

Fram till 1 januari 2013 hade 268 personer erhållit legitimation med grund i yrkeserfarenhet. Ett av de andra kraven för legitimation för denna grupp är att klara en teoretisk examination, kallad TEO. TEO genomförs två gånger om året år 2010 till och med 2014. Efter att sex examinationstillfällen hade genomförts har 683 personer klarat den. De 415 av dessa som ännu inte har tagit ut sin legitimation har sannolikt inte nått sex års yrkeserfarenhet och avvaktar därför med sin legitimationsansökan. Vi kan anta att samtliga av dessa kommer att ansöka om legitimation innan övergångsperiodens slut. Det utgör 415 legitimationer ytterligare.

I det övningsprogram som man kan välja att ansluta sig till inför den teoretiska examen (ÖVA) finns 279 personer anmälda, och ytterligare 105 personer har anmält intresse.³⁰ Ett rimligt antagande är att dessa kommer att gå upp för examination innan övergångsperioden är slut. På grund av mycket skiftande resultat på examinationerna hittills är det svårt att uppskatta hur många som kommer att godkännas totalt. Efter sex examinationstillfällen (år 2010-2012) har 683 av 710 klarat examinationen. Det är rimligt att anta att 90 % av de som går upp kommer att godkännas.

Vi kan med grund i detta anta att ytterligare minst 760 personer kan komma att erhålla legitimation via övergångsregeln.

Tillflöde via utbildningen vid SLU

I dagsläget har endast Sveriges Lantbruksuniversitet examinationsrätt. Antalet platser på utbildningen är 40 st. Enligt Högskoleverkets officiella statistik har djursjukvårdarprogrammet haft en genomströmning (procent som når yrkesexamen av de antagna) på 93 % åren 2004/05 och 2005/06.³¹ Åren 2007 till och med 2010 utexaminerades 158 personer från utbildningen, och under samma tidsperiod antogs 160 personer. Krav på examen för utövande av yrke påverkar generellt sett genomströmningen positivt³², men då värdena var så höga redan innan legitimationens införande år 2010 antas det senare tillkomna legitimationskravet inte påverka ytterligare.

Antalet förstahandssökande till programmet per plats på djursjukskötarpro-

30 Personligt meddelande Margareta Stigson, SLU, 2013-02-13

31 Sveriges officiella statistik, Statistiska meddelanden, UF 20 SM 1103

32 Högskoleverkets årsrapport, rapport 2012:10 R, s 25

grammet har åren 2009-2012 varit mellan 23 och 27, vilket innebär att utbildningen är en av de mest populära som erbjuds i Sverige. Vi kan därmed anta att platserna inom en överskådlig framtid kommer att fyllas upp oavsett om antalet platser förändras.

Fram till år 2023 kommer sannolikt, under förutsättning att antalet utbildningsplatser inte ändras, drygt 370 personer att erhålla legitimation med grund i djursjukskötarprogrammet vid Sveriges lantbruksuniversitet.

Med grund i utländsk utbildning

Djursjukskötaryrket klassificeras på den skala som stipuleras i yrkeskvalifikationsdirektivet 2005/36/EG på nivå d. Det är idag mycket få utbildningar i övriga Europa som når nivån under och som därmed kan ge legitimation i Sverige. Till dags datum har personer med utbildning i Danmark, Nederländerna, Norge, Schweiz, Storbritannien och Tyskland fått legitimation i Sverige. Vissa av dem har dock ansökt enligt övergångsregler och har därmed fått legitimationen på grund av bland annat yrkeserfarenhet, men har åberopat en utbildning som grund för sin ansökan. Detta betyder inte att utbildningen i sig är legitimationsgrundande.

Yrkeskvalifikationsdirektivet är just nu under omarbetning, och bland annat diskuteras möjlighet till partiellt tillträde och möjligen kommer ovan nämnda nivåer att tas bort. Sannolikt kommer ändringarna inte att få någon betydelse för utländska djursjukskötares möjlighet att få legitimation i Sverige.

Som har nämnts ovan har Högskoleverket konstaterat att det generellt sett är allt fler som läser utomlands längre perioder, särskilt utbildningar där det är stor konkurrens om platserna i Sverige. I och med att djursjukskötarutbildningen är en av de mest populära utbildningarna i Sverige så kan vi anta att antalet som söker sig utomlands kommer att öka successivt i takt med att det sprider sig vilka utbildningar som leder till legitimation i Sverige.

Ett årligt tillskott uppskattas därför till 15 legitimerade djursjukskötare, vilket innebär att ytterligare 150 kommer att få legitimation innan år 2032. Det bör dock noteras att det är mycket möjligt att denna siffra kan se helt annorlunda ut när den mycket stora skara personer som är intresserade av att arbeta som djursjukskötare ser att det finns alternativa utbildningar i andra länder, som inte har samma söktryck.

Totalt

Om prognosen ovan stämmer kommer Jordbruksverket år 2023 att ha utfärdat knappt 2090 djursjukskötarlegitimationer.

Pension eller lämnar branschen av annan anledning

Djursjukskötaryrket enligt SCBs definition är en relativt ung yrkeskategori. Enligt SCB är 48 % yngre än 35 år, 63 % yngre än 40 år. 7 % kommer enligt denna statistik uppnå pensionsålder (65 år) innan år 2020. Statistik om de som hade djursjukskötarlegitimation den 14 mars 2013 (se 4.2.1) visar att 4,7 % av dem kommer att gå i pension 2023 eller tidigare. Om vi antar att det kommer att vara representativt för samtliga som kommer att ta legitimation via övergångsregeln så kommer knappt 80 av dem att gå i pension innan 2023.

I takt med att legitimerad djursjukskötare blir en accepterad yrkesgrupp med en kvalitetssäkrad och förutsägbar kompetens kommer även branscher utanför djursjukvården att finna ett intresse för yrkesgruppen. Till exempel kan alternativa karriärvägar för en legitimerad djursjukskötare innefatta forskning, utbildning eller myndighetsarbete.

Om vi antar att 80 av de legitimerade djursjukskötarna går i pension och ytterligare 30 lämnar djurens hälso- och sjukvård av annan anledning innan år 2023 så har vi ca 1980 legitimerade djursjukskötare i branschen år 2023.

Särskild bedömning av konsekvenserna den 1 januari 2015

Vi uppskattar att det vid övergångsperiodens slut kommer att finnas 1720 legitimerade djursjukskötare. Till dessa kommer även de drygt 50 godkända legitimerade sjuksköterskor som redan idag finns i yrket. Behovet, beräknat på ett konstant antal veterinärer i hästsjukvården och ett behov i smådjursjukvården som ökar med 2 % per år, kommer att vara cirka 2600. Det kommer att föreligga en brist-situation.

4.2.4 Diskussion

Behovet år 2023 kommer enligt dessa beräkningar att vara cirka 3000 legitimerade djursjukskötare, men om tillgången utvecklas enligt prognos kommer det att finnas knappt 2000 i yrket. För att upprätthålla en balans på en befintlig arbetsstyrka på 3000 personer behövs ett tillskott på knappt 80 legitimerade djursjukskötare per år, förutsatt att huvuddelen arbetar till pension och heltid. Vi kan dock inte räkna med att de flesta arbetar inom djurens hälso- och sjukvård till pension, och inte heller full tid. Vi vet dock att yrkeskategorin är jämförelsevis ung och att det därmed är få som kommer att gå i pension den närmaste tioårsperioden.

Ett antal personer kommer dessutom att arbeta utanför djurens hälso- och sjukvård. På grund av en stor osäkerhet i bedömningen av hur många som kommer att få legitimation i Sverige med grund i en utländsk utbildning bör man i bedömningen av lämpligt antal utbildningsplatser i Sverige kompensera för deltidsarbete och andra yrkesval.

Det kommer dock inte att vara en befintlig arbetsstyrka på 3000 personer den 1 januari 2015, då övergångsperioden löper ut. Riskerna med en brist är att djursjukvården inte blir effektiv, vilket kan leda till lönsamhetssvårigheter för företagen. Möjligheten att hålla jouröppet kan försämrats. Företag särskilt i glesbygd kan få svårt att rekrytera personer med rätt kompetens, vilket kan leda till en bristfällig vård. Vården kan också bli dyrare i och med att lönerna går upp och att veterinärer i större utsträckning måste utföra arbetsuppgifter som annars hade kunnat utföras av en djursjukskötare.

Delar av referensgruppen för smådjur anger att en brist på djursjukskötare till viss del kan uppvägas av att djurvårdare får utökade befogenheter, till exempel att ge intravenösa injektioner. Jordbruksverket anser att det är viktigt att man, för att inte fördröja utvecklingen och mognaden av systemet, inte kompromissar med syftet med lagstiftningen i sin iver att underlätta för företagen. Jordbruksverket kommer, om det visar sig nödvändigt, att föreskriva om undantag för att säkra ett gott djurskydd och en god och säker vård. Sådana undantag bör vara tidsbegränsade.

Legitimerade sjuksköterskor med godkännande för verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård skulle kunna utgöra en förstärkning inom framförallt smådjursjukvården i en bristsituation. Utbildningen är emellertid en uppdragsutbildning på ett och ett halvt år, vilket innebär en kostnad på mellan 300 000 och 550 000 kronor som ska bekostas av arbetsgivaren. Det gör att denna förstärkning till djursjukvården endast är teoretisk.

En uppskattning av tillgången till djursjukskötare är mycket osäker på grund av att yrket endast har varit reglerat sedan 2010. Intresset för utbildningen är mycket stort, och sannolikt kommer många att söka sig utomlands för att sedan ansöka om legitimation med grund i en utländsk utbildning. Detta flöde är mycket svårt att förutse, men om informationen om möjliga utbildningar sprider sig så kan antalet mycket väl överträffa de prognosticerade 15 per år. Då det kommer att föreligga en bristsituation så kommer en viss överproduktion av legitimerade djursjukskötare initialt inte att vara ett problem, utan snarare ett behövt tillskott. Nya utvärderingar bör göras kontinuerligt för att fortsatt ha ett ändamålsenligt antal utbildningsplatser, och för att ta bort eventuella tidsbegränsade undantag från behandlingsförbudet när behovet av legitimerad personal är uppfyllt.

I dagsläget söker sig många av de som har läst djursjukskötarprogrammet till smådjursjukvården. Behovet av legitimerade djursjukskötare är också som störst inom smådjursjukvården, medan man har större behov av djurvårdare med ett gott handlag på hästsidan. Vi bedömer således inte att det är nödvändigt att korrigera fördelningen mellan branscherna.

4.2.5 Förslag på åtgärder

Ett ändamålsenligt antal utbildningsplatser på djursjukskötarutbildningen vid SLU bör enligt dessa beräkningar vara 90 stycken. Detta är beräknat på uppskattat behov på knappt 80 legitimerade djursjukskötare per år, en examinationsfrekvens på 93 % samt att ett antal går vidare till forskning eller arbetar utanför djurens hälso- och sjukvård. Behov och tillgång bör dock analyseras igen ett par år efter övergångsperiodens slut för att utvärdera tillflödet av djursjukskötare.

En översyn av utbildningen som kan leda till godkännande för legitimerade sjuksköterskor bör göras.

4.3 Djurvårdare

4.3.1 Antal och behov

Då djurvårdaryrket inte kräver några förkunskapskrav och intresset för att arbeta med djur på klinik eller djursjukhus är stort så har tillgången till djurvårdare inte varit något problem historiskt. Djurvårdare på utökad nivå, det vill säga djurvårdare som har gått en grundkurs i läkemedelsanvändning, genomgår vanligen utbildningen på uppdrag av arbetsgivaren och på dennes bekostnad. Kurser hålls med regelbundna intervall av olika arrangörer.

I svaren på *enkät 1* kan ses att antalet djurvårdare på en klinik varierar mycket. Det är i dagsläget mycket svårt att uttala sig om såväl antal som behov då det i stort sett bara är de som är nyanställda sedan den 1 januari 2010 som inte omfattas av övergångsregler och därmed är djurvårdare. En meningsfull analys är inte möjlig att göra förrän efter övergångsperiodens slut.

Referensgrupperna anger att det trots en kvantitativ behovsuppfyllnad efterfrågas kompetens hos djurvårdare. Personer som går djurvårdarutgången i gymnasiet anses inte ha den önskade kompetensen, utan även de behöver läras upp på arbetsplatsen.

4.3.2 Reglering eller inte?

Under arbetet med utredningen har det lyfts som ett problem att djurvårdare inte ingår i djurhälsopersonalen. Yrkesgruppen har en stor och viktig roll på kliniker och djursjukhus, men då vi idag har individtillsyn inom djurens hälso- och sjukvård så är ansvarsfördelningen oklar och ingen tillsyn sker över djurvårdare. Tjänster inom icke-reglerade yrken kan tillsättas utan krav på legitimation eller annan behörighet. På humansidan är det enbart vårdgivaren och verksamhetschefen som avgör vilken kompetens som behövs för att en god och säker vård ska kunna bedrivas. Vid tillsyn är det verksamheten som sådan som granskas för att se att en god och säker vård erbjuds. På djursidan är det arbetsgivaren som avgör vilken profil han/hon vill kräva för anställning, och varje enskild djurhälsopersonal bär ansvaret för att vården han eller hon ger är god och säker även om förutsättningarna inte ger möjlighet till det. Detta är inte tillfredsställande. Det skapar oklara ansvarsförhållanden och medför att personer som i allra högsta grad bidrar till vård och djurskötsel inom djurens hälso- och sjukvård inte står under tillsyn.

Behörighetsreglering

Djurvårdare har i stor utsträckning direktkontakt med djur och djurägare. Yrkesrollen är mindre självständig än de yrken som är behörighetsreglerade inom djurens hälso- och sjukvård idag. I djurvårdarens tänkta yrkesroll ska inga medicinska bedömningar ligga, och en djurvårdare ska inte ta beslut om undersökning eller vård av djur. Utbildning är möjlig men inte nödvändig för yrket.

Varken djurvårdarens yrkesroll eller nivån på utbildningen torde räcka för att ligga till grund för legitimering. En behörighetsreglering genom godkännande skulle kunna vara möjlig.

En risk med en behörighetsreglering är att ytterligare ett bristyrke skapas. Inom djurens hälso- och sjukvård är det en relativt vanlig företeelse att personer som saknar formell utbildning lärs upp på arbetsplatsen, och enligt referensgruppen är det nödvändigt att inte stänga dörren till djurvårdaryrket för personer utan utbildning. Om en behörighetsreglering skulle komma till stånd skulle därför flera alternativa vägar till yrket, inklusive utbildning i till exempel branschorganisationerna, tas fram. Sådana alternativa vägar leder emellertid till en otydlig formell kompetens, vilket kan ge svårigheter i gränsdragningar vad gäller det egna ansvaret på arbetsplatserna. Ett stort ansvar skulle läggas på den enskilde djurvårdaren att dels sätta upp och medvetandegöra övrig personal på gränserna för sin egen formella kompetens, dels att arbeta i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet trots en begränsad utbildning.

Att utsträcka djurhälsopersonalen till att omfatta samtliga verksamma inom djurens hälso- och sjukvård

Ett annat alternativ är att utsträcka begreppet djurhälsopersonal även till icke behörighetsreglerad personal inom djurens hälso- och sjukvård, på så sätt som sker inom humansjukvården. Tillsynen omfattar då all personal på kliniker/djursjukhus och all personal har de skyldigheter som följer av att man tillhör djurhälsopersonalen, till exempel journalföring, skyldighet att arbeta i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och att arbeta under eget ansvar. I utredningen inför lag 2009:302 om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård gjorde man aktivt valet att inte låta all personal omfattas. Såväl utredare som regering ansåg det olämpligt att personer som inte har någon formell utbildning får en skyldighet att utföra sina arbetsuppgifter i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet, eftersom det skulle innebära att ett alltför stort ansvar läggs på personer som saknar formell kompetens för sina arbetsuppgifter.³³

Verksamhetstillsyn

Ett tredje alternativ är att man inte behörighetsreglerar djurvårdaryrket men inför verksamhetstillsyn. Systemet skulle då närma sig det som finns på humansidan med en tillsyn över hela verksamheterna, inklusive undersköterskorna/djurvårdarna, och ett verksamhetsansvar. En skillnad mot humansidan är att djurvårdaren fortfarande inte hör till djurhälsopersonalen och inte har de skyldigheter som djurhälsopersonalen har.

Förslag på åtgärder

Jordbruksverket förespråkar, av fler skäl än problemet med djurvårdarnas position inom djursjukvården, att verksamhetstillsyn införs. Behörighetsreglering anses inte vara lämpligt, särskilt inte i en verksamhet som redan idag är under förändring. När systemet har satt sig kan man åter igen granska denna frågeställning och då eventuellt komma till en annan slutsats. Då bör återigen möjligheten till och lämpligheten i en reglering övervägas.

Samtidigt som verksamhetstillsyn införs kan arbetet med att modifiera kraven för djurvårdare på utökad nivå ses över. Lämpligt är att gymnasieutbildningen med utgång djurvårdare skräddarsys efter det behov branschen ser, med hänsyn taget till föreskriftsreglerade begränsningar. För en framtida utveckling av djurvårdaryrket är det av vikt att den redan befintliga utbildningen ger kunskaper som gör studenterna efterfrågade på marknaden och ger en trygghet i yrkesrollen. Kompetensen från gymnasieutbildningen kan då bidra till att utforma och säkra djurvårdarens yrkesroll i framtiden.

Det är viktigt att personer utan utbildning inte exkluderas – ett system för att validera kunskaper bör införas parallellt med ett utbildningskrav.

33 SOU 2005:98 s. 246-247, prop 2008/09:94 s. 57

4.4 Laboratoriepersonal

Det är vanligt idag att man på kliniker och djursjukhus inte har särskild personal som arbetar i laboratoriet, utan såväl veterinärer som legitimerade djursjukskötare som djurvårdare växlar mellan praktisk djurvård, provtagning och att utföra laboratorieanalyser. Till laboratorieassistenter räknar vi personal som har laboratoriearbete som huvudsaklig arbetsuppgift. I denna kategori finns som nämnts den personal som har berörts ovan, men även särskilt utbildad personal och till och med personer med legitimation som biomedicinsk analytiker, BMA. Värt att notera är att BMA som arbetar inom humansjukvården står under Socialstyrelsens tillsyn, men när de arbetar inom djurens hälso- och sjukvård står de liksom de grupper som saknar behörighetsreglering utan tillsyn.

4.4.1 Antal och behov

Hos de kliniker och djursjukhus som har besvarat *enkät 1* har 26 % (32 av 121) en eller flera biomedicinska analytiker anställda. Totalt är det 55 BMA som är anställda av de företag som har svarat på enkäten. 9 % (11 st) av klinikerna har annan anställd som har som huvudsaklig arbetsuppgift att arbeta på ett laboratorium. 28 kliniker uppger att de har behov av att rekrytera en eller flera BMA inom en tioårsperiod, totalt 42 nyanställningar. Enstaka kliniker har uppgett att de har behov att rekrytera laboratoriepersonal som inte är legitimerade BMA.

4.4.2 Reglering eller inte?

Det har övervägts huruvida en behörighetsreglering bör ske av BMA som arbetar inom djurens hälso- och sjukvård. Då BMA har en legitimation inom humanvården finns öppningen för Jordbruksverket att införa ett godkännande för arbete inom djurens hälso- och sjukvård, eventuellt efter en tilläggsutbildning. I förarbeten till lag (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård, där möjligheten till godkännande av humanlegitimationsyrken infördes, betonas dock att möjligheten till godkännande är en preliminär lösning som syftar till att fylla upp en existerande kompetensbrist hos den befintliga personalen. I ett mer långsiktigt perspektiv ska djursjukvården själv fylla denna kompetenslucka.

I dagsläget utgör BMA ett behövligt tillskott inom laboratoriearbetet i djurens hälso- och sjukvård. BMA har stor kompetens inom laboratoriearbete, och särskilt kvalitetssäkringen av det, där såväl veterinärer som djursjukskötare har betydligt mindre kunskaper. Kvalitetssäkringen är emellertid en branschfråga, och en marknad finns sannolikt för granskning och kvalitetssäkring av laboratoriearbetet i form av konsultverksamhet. Djursjukvården är inte beroende av det undantag från behandlingsförbudet som en reglering innebär för att kunna ta del av kompetensen inom laboratoriearbete och analyser.

När en BMA arbetar inom djurens hälso- och sjukvård är han eller hon hindrad av behandlingsförbudet att ta vissa prover, till exempel biopsier, men kompetens för provtagning finns hos såväl veterinärer som legitimerade djursjukskötare, och kan inte anses vara en bristvara.

I dessa aspekter bör dessutom läggas att BMA utbildas för ett arbete inom human-sjukvården, där de idag är en bristvara. Enligt tillgängliga arbetsmarknadsprognoser kommer BMA fortsatt att vara ett bristyrke inom humansjukvården.³⁴

Ytterligare ett skäl för en behörighetsreglering är att BMA annars inte står under länsstyrelsens tillsyn. Jordbruksverkets åsikt är att detta är en konsekvens av de brister som följer med en strikt individtillsyn, och att problemet bör lösas genom införande av verksamhetstillsyn. I ett längre perspektiv bör branschen fundera på hur man lämpligast fyller den kompetensbrist som upplevs inom laboratoriearbete.

Jordbruksverket anser därför att de inte finns skäl nog att behörighetsreglera BMA-yrket för verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård.

4.5 Rehabilitering

Det finns ett antal yrkesgrupper inom djurens hälso- och sjukvård som har rehabilitering inom sin yrkesroll. I utredningen inför lag (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård konstaterades att den efterfrågade kompetensen inom rehabilitering då inte fanns hos veterinärkåren och att den inte heller skulle finnas inom veterinärmedicinen inom en överskådlig framtid. Man valde då att genom ett godkännandeförfarande tillåta att legitimerade sjukgymnaster arbetar inom djurens hälso- och sjukvård. Idag kallas dessa för godkända legitimerade sjukgymnaster. Även djursjukskötare har viss rehabilitering inom sin kompetens, och det finns veterinärer som arbetar i relativt stor utsträckning med rehabilitering.

De olika yrkesgrupperna som arbetar med rehabilitering av djur fyller till viss del olika funktion. En veterinär har den mest grundläggande kunskapen och kan ställa en veterinärmedicinsk diagnos och därefter besluta om behandling. En sjukgymnast gör en funktionsbedömning utifrån djurets rörlighet, koordination, balans och muskelfunktion och kan därefter utforma en behandlingsplan utifrån djurets rörelsemönster och normala funktionsnivå.³⁵ Djursjukskötarens roll kan innebära att de genomför träningsprogram som en sjukgymnast eller en veterinär har fastställt. Yrkesgrupperna kompletterar varandra.

4.5.1 Antal

År 2005 fanns det ett tjugotal verksamma humanmedicinskt utbildade sjukgymnaster inom djurens hälso- och sjukvård.³⁶ I svaren till *enkät 3*, som riktades till personer som var medlemmar i Legitimerade Sjukgymnasters Riksförbund, sektionen för sjukgymnastik inom veterinärmedicin, angav 57 personer att de arbetade yrkesmässigt med sjukgymnastik på djur. 39 % av dessa är anställda på klinik/djursjukhus, 14 % är egenföretagare och bedriver verksamhet i egna lokaler, 47 % är egenföretagande med ambulerande verksamhet. 53 % arbetar med smådjur, 23 % med häst, resterande arbetar på såväl häst som smådjur. 73 % av dem som arbetar med smådjur är anställda av en klinik eller ett djursjukhus, resterande har eget företag. Av de som arbetar med häst är det inte någon som är anställd på klinik eller djursjukhus. 77 % har ambulerande verksamhet, 23 % har egen lokal.

34 Sveriges Akademiernas Centralorganisation (2012), *Framtidsutsikter, Arbetsmarknaden för akademiker år 2017*

35 SOU 2005:98 s 169

36 SOU 2005:98 s 168

34 av de sjukgymnaster som angav att de arbetar med djur bekräftade att de var godkända för verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård. Av de som inte var godkända angav 89 % att de var intresserade att gå en vidareutbildning för att bli godkända för verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård.

Av de yrkesverksamma arbetade 28 % heltid, 22 % arbetade 50-99 %, 50 % mindre än halvtid. Hälften angav att de kan tänka sig att arbeta heltid om 10 år, 37 % anger att de kan arbeta 50-99 % medan endast 12 % anger mindre än halvtid.

4.5.2 Behov

I svaren till *enkät 1* angav 33 % av smådjursklinikerna att de har minst en heltidsanställd som arbetar med rehabilitering. 21 % har en godkänd legitimerad sjukgymnast anställd. En tredjedel anger att de har behov av att rekrytera personal till att arbeta med rehabilitering, och av dem uppger 76 % att de kommer att behöva anställa minst en godkänd legitimerad sjukgymnast inom en tioårsperiod. Totalt ser de 121 klinikerna behov av 23 godkända legitimerade sjukgymnaster den närmaste tioårsperioden, vilket ger ett snitt på 0,2 godkända legitimerade sjukgymnaster per klinik. Hälften (54 %) av de som ser ett behov av att rekrytera godkända legitimerade sjukgymnaster anger att de dessutom har behov att rekrytera annan personal för arbete med rehabilitering.

I enkätsvaren från stordjursklinikerna har endast en klinik angett att de har anställd personal som arbetar med rehabilitering. Fem kliniker anger att de ser ett behov av att anställa personal för arbete med rehabilitering, varav en anger godkänd legitimerad sjukgymnast. I enkäterna som riktades till hästägare (*enkät 5*) angav 45 % att de anlitar veterinär för förebyggande vård och rehabilitering. 7 % anger godkänd legitimerad sjukgymnast, drygt 30 % annan. 16 % hade inte svarat på frågan.

4.5.3 Diskussion

Såväl prognosen om djursjukvårdens utveckling, företagens uppgifter och referensgruppernas ståndpunkter talar för att rehabiliteringsområdet kommer att utvecklas mycket den närmaste tioårsperioden. I samband med att ansvarsfördelning och yrkesroller inom djurens hälso- och sjukvård sätter sig så kommer efterfrågan på kvalitetssäkrad kompetens inom området att öka, och där kommer de godkända legitimerade sjukgymnasterna och de legitimerade djursjukskötarna att ha en stark position. De båda yrkesgrupperna kommer att kunna komplettera varandra, och legitimerade djursjukskötare med vidareutbildning inom rehabilitering kommer att vara efterfrågade. Så länge det föreligger brist på djursjukskötare kommer de sannolikt i huvudsak att arbeta med andra arbetsuppgifter.

Sannolikt kommer även veterinärer att forma sig en nisch inom rehabiliteringen, men de godkända legitimerade sjukgymnasterna kommer att ha en kompetens som inte kommer att kunna ersättas av annan personal inom den nu föreliggande tioårsperioden.

Efterfrågan kommer således att vara stor. De godkända legitimerade sjukgymnaster som är i branschen idag har i stor utsträckning vilja att utvidga sin verksamhet, men ett tillskott på arbetsmarknaden är nödvändig.

Det finns även yrkesgrupper utanför djurhälsopersonalen som i huvudsak ägnar sig åt rehabilitering av djur. Vid en brist på behörighetsreglerade personer inom rehabiliteringsområdet kommer djurägare med stor sannolikhet att vända sig till personer utanför djurhälsopersonalen. Dessa är inte skyldiga att arbeta i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet, och de står inte heller tillsyn. Veterinärer kommer att ha svårt att hitta reglerad personal att remittera till, vilket ger svåröverskådliga ansvarsförhållanden.

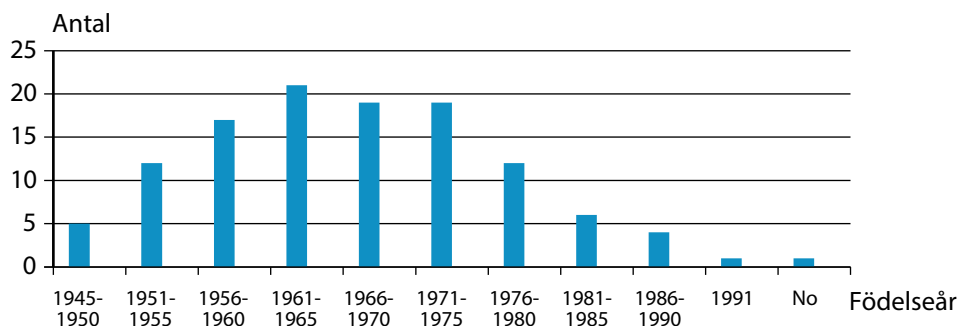
4.5.4 Förslag på åtgärder

Det finns ett stort behov av vidareutbildning av legitimerade sjukgymnaster för ett godkännande för verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård. Det är av vikt att den planerade utbildningen kommer till stånd och är överskådlig i såväl omfång som kostnadsbild.

4.6 Hovslagare

Hovslagare har stor inverkan på hästarnas hållbarhet, välbefinnande och skadefrekvens, och en god kompetens hos denna yrkesgrupp är viktig. En reglering av yrket har övervägts tidigare, och år 2010 behörighetsreglerades det på så sätt att man genom att ansöka till Jordbruksverket kan bli godkänd som hovslagare och då tillhöra djurhälsopersonalen. Regleringen exkluderade inte utövandet av yrket för personer som inte blev godkända, men sådana yrkesutövare är begränsade av behandlingsförbudet (4 kap 1 § i lag (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård).

Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, skickade hösten 2012 ut en enkät till samtliga hovslagare som var medlemmar i Svenska hovslagareföreningen (ca 440 aktiva medlemmar). Jordbruksverket kompletterade denna enkät genom att skicka ut samma frågor till alla godkända hovslagare (142 stycken) samt till medlemmar i Distriktshovslagarna (drygt 90 aktiva medlemmar). Enkäten kallas nedan *enkät 6*, se bilaga 1. 117 personer svarade på verkets enkät, 260 på SLUs. Dessa visar att medelåldern är relativt hög bland hovslagarna, se figur 6. Många kommer emellertid in jämförelsevis sent i yrket och därmed sker en betydande del av tillväxten i åldersgruppen 35-40 år.

Figur 6. Födelseår för de hovslagare som svarade på enkät 6

Hovslagare är i regel egenföretagare och har ambulerande verksamhet (91 % av de som har svarat på enkäten). Det finns dock hovslagare som är anställda på klinik eller som har fast verksamhet på klinik även om de är egenföretagare. Arbetsområdet kan skilja något mellan dessa yrkesgrupper. Fall som har remitterats till klinik har oftare mer avancerad karaktär.

4.6.1 Antal och behov

Det finns idag inte någon tillförlitlig statistik på det totala antalet hovslagare. Idag (1 januari 2013) finns 142 godkända hovslagare, men dessa täcker långt ifrån landets behov av hovvård. Knappt 14 % av dessa är kvinnor.

Av de som har svarat på frågan om arbetstid i enkät 6 arbetar 71 % heltid, 29 % deltid. Detta antas inte vara representativt för hovslagarkåren som helhet, utan antas bero på att de som arbetar heltid i större utsträckning har svarat på enkäten.

Enkätsvaren visar att en genomsnittlig hovslagare som arbetar 100 % (40 timmar i veckan) utför 17,5 skoningar, 3,8 halvskoningar och 6,2 verkningar per vecka.

En kompletterande enkät (enkät 5) riktades till hästägare. Resultaten visar att knappt hälften av hästarna helskos, 10 % halvskos och 43 % verkas enbart. Av hästar som verkas är det hälften som åtgärdas av hovslagare, en fjärdedel åtgärdas av hästhållaren själv och en fjärdedel verkas av annan, till exempel så kallade barfotavverkare. Hästägarna tillfrågades även om verknings-/skoningsfrekvens. I genomsnitt åtgärdas hästar med skor med 7,3 veckors mellanrum, och hästar som endast verkas med 8,7 veckors mellanrum.

Utifrån hovslagarnas uppgifter om arbetskapacitet och hästägarnas uppgifter om skoningsintervall kan man komma fram till att en genomsnittlig heltidsarbetande hovslagare bör täcka 165 hästar (110 som helskos, 23 som halvskos och 32 som enbart verkas). För att Sveriges 360 000 hästar ska verkas och skos av hovslagare behövs 2200 hovslagare.

4.6.2 Tillgång

Idag finns en yrkeshögskoleutbildning på grundnivå till hovslagare. Utbildningen vid Riksanläggningarna (Flyinge, Wången, Strömsholm) har 35 platser som fördelas på de tre orterna. Totalt har cirka 40 personer sökt utbildningen per år. Utbildning finns även i Skara med 24 platser. Skara har även en kvalificerad fortbildning (24 platser), där antalet sökande väl har täckt upp för antalet platser.

Tilläggsutbildning erbjuds sedan år 2012 på Flyinge och Wången. Utbildningen har totalt 35 platser. Det första året ansökte 28 personer.

Därutöver finns en utbildning på gymnasienivå i Lerum som tar in 6-8 personer per år. Nordviksskolan har en uppdragsutbildning på naturbruksgymnasie med cirka 10 platser per år.

Biologiska Yrkeshögskolan har genomfört en enkätundersökning bland de som har tagit examen från hovslagarutbildningen i Skara under åren 2000-2010. Denna visar att 60 % av de som har utbildats arbetar heltid med hovslageri idag. 15 % arbetar inte med hovslageri över huvud taget. I stor utsträckning anger de tidigare studenterna att det finns ett behov av vidareutbildning.

Bland dem som svarade på Biologiska Yrkeshögskolans enkät angav 28 % att de arbetar i ett område med överetablering. Dessa var främst verksamma i storstadsregioner (Göteborg, Stockholm och Malmö) samt i Skåne. 47 % uppgav att det finns ett stort behov av hovslagare i det verksamhetsområde man är aktiv i, vilket var Dalsland, Värmland, Halland, Dalarna, Blekinge, Gotland, Norrbottens och Västernorrlands inland samt i delar av Småland. I enkätsvaren till enkät 5 angav knappt 40 % av hästågarna att det var svårt att få tag på hovslagare. De som angav att de hade svårigheter var framförallt lokaliserade i Västerbotten, Norrbotten, Kronoberg och Gävleborg. Det finns inga hovslagarutbildningar i dessa län.

Referensgruppen anser inte att det föreligger en generell brist på hovslagare idag, men däremot anses kompetensen hos hovslagarna behöva höjas.

4.6.3 Diskussion

Införande av ett godkännande för hovslagare och framförallt dess koppling till det så kallade behandlingsförbudet i lagen om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård har på många sätt påverkat hovslagarbranschen. En ökad medvetenhet om hovslagarens roll och ansvar har infunnit sig. Även utbildningarna har utvecklats och förlängts. Tyvärr är det ett begränsat antal som har ansökt om godkännande, vilket delvis kan förklaras av att de regler som gäller kring godkännandet är otydliga. Arbete pågår med att uppdatera och utveckla föreskrifterna, vilket kommer att göra föreskrifterna mer lättillgängliga och dessutom oberoende av för-
eningstillhörighet.

En annan anledning är dock att godkännandet medför ökat ansvar och ökad administration, utan att medföra några stora fördelar. Även planeringen för hovslagaryrkets framtid och godkännandets betydelse är otydlig. För att ett godkännande ska få genomslag bör det därför tydliggöras hur hovslagaryrket kommer att hanteras i ett lite längre perspektiv. I proposition 2008/09: 94 konstateras att yrkesrollen motsvarar de krav som bör ställas på ett legitimationsyrke, men att utbildningskriteriet för ett legitimationsyrke inte är uppfyllt. Man säger även att en ny bedömning bör göras efter en tid, och en sådan bedömning bör omfatta att åter se över om hovslagare ska omfattas av bestämmelser om legitimation och om yrkestiteln bör skyddas. En viljeinriktning skulle medföra att Jordbruksverkets regler som gäller hovslagare skulle kunna anpassas till framtiden och skulle även medföra en längre och smidigare övergång till en eventuellt utökad reglering. Utbildningarna skulle få möjlighet att anpassa och utveckla sin verksamhet ytterligare, och en framtida bristsituation skulle kunna motas i ett tidigt skede.

4.6.4 Förslag på åtgärder

För att myndigheter, utbildningsanordnare och allmänheten i god tid ska kunna anpassa sig till hovslagaryrkets framtid bör planerna tydliggöras. Detta är även avgörande för godkännandets genomslag. I avgörandet om hur yrket ska hanteras bör tidigare utredningar och ställningstaganden beaktas.

4.7 Klövvårdare

Klövvårdare arbetar med verkning av klövarna på framförallt nötkreatur, men även får och get. Yrket innebär att man färdas mellan besättningar, undersöker och verkar klövar men även behandlar symtom på sjukdom och diskuterar förebyggande åtgärder med djurhållaren.

Det är oklart i vilken omfattning de klövvårdare som är verksamma idag är utbildade för ändamålet. Biologiska Yrkeshögskolan, BYS, har nu en ettårig utbildning efter naturbruksgymnasium. År 2012 examinerades fyra klövvårdare och under 2013 utbildas sex stycken. Anledningen till att så få utbildas är en kombination av lågt intresse att söka utbildningen och att det ställs vissa krav (genomgången naturbruksgymnasium och minst 1 års yrkesarbete med nötkreatur) för att kunna antas till utbildningen.

Svenska klövvårdsföreningen har påbörjat ett arbete med certifiering av klövvårdare. Sex personer har certifierats under våren 2013.

4.7.1 Antal

Växa (tidigare Svensk Mjölks) har ett system för att registrera klövsjukdomar och avvikelser i klövform och klövbehandlingar vid klövvård (klövhälsoregistrering). Systemet är frivilligt, men det finns cirka 180 personer som rapporterar in i varierande grad. Uppskattningsvis 50 av dessa verkar på heltid, 70 på deltid och resterande 60 verkar enstaka gårdar. Från klövhälsoregistreringsstatistiken kan man utläsa att 84 klövvårdare i Sverige verkar fler än 100 kor per år och 42 verkar mer än 2000 kor per år.

Svenska klövvårdsföreningen har ca 80 medlemmar.

Man kan räkna med att 90 % av Sveriges mjölkkor verkas minst en gång per år, men endast ca hälften av Sveriges kor och ca hälften av Sveriges besättningar registreras årligen i statistiken. De kor som registreras verkas i genomsnitt 1,5 gånger per år.

Ett okänt antal lantbrukare verkar sina egna kor, och eftersom rapporteringen inte är obligatorisk kan man misstänka att en stor andel av dessa inte rapporterar sina verkningar.

Inom gris- och fårnäringarna är det vanligaste förfarandet att djurhållaren själv sköter klövarna på den egna gården.

4.7.2 Behov

Kraven på tillgång till klövvårdare och de kvalitetsmässiga kraven på deras prestationer ökar på grund av att det blir fler och fler lösdrifter, som ställer krav på fler verkningstillfällen och bättre kvalitet på arbetet. I Sverige finns 350 000 mjölkkor, som optimalt ska verkas två gånger per år. Det finns även behov av klövverkare till köttdjur, även om de på grund av den extensiva hållningen inte kräver verkning lika ofta.

I Sverige fanns år 2012 totalt cirka 540 000 vuxna nötkreatur. Om man räknar med att dessa behöver verkas i snitt 1,5 gång per år och att en heltidsarbetande klövvårdare kan ta 4 000 verkningar per år, så kräver landets besättningar drygt 200 heltidsarbetande klövvårdare.

Enligt referensgruppen finns det redan idag en brist på klövvårdare. Denna är särskilt tydlig i vissa områden och under den säsong då det är lämpligt att verka, särskilt vår och vid slutet av stallsäsongen. Eftersom antalet klövvårdare är relativt lågt och medelåldern är hög är det ett sårbart system. Djurägarna är i regel rädda för att bli av med den klövvårdare man har, vilket i kombination med avsaknad av återkoppling gör att brister kan cementeras.

Referensgruppen uppger även att kompetensen bland landets klövvårdare är mycket varierande. Många är duktiga hantverkare, men även faktorer som smittskydd är en mycket viktig faktor då de verksamma använder samma redskap och åker mellan besättningar.

4.7.3 Diskussion

Klövvården i landet är mycket känslig för förändringar, då yrkeskåren är liten och har en hög medelålder. Det är svårt att uttala sig om tillväxten, och det finns en betydande risk för att bristen på klövvårdare kommer att tillta den närmaste tioårsperioden.

Kunskaper om anatomi, fysiologi, sjukdomslära, smittskydd, ergonomi etcetera är nödvändiga för att kunna ägna sig åt klövvård yrkesmässigt. Hur arbetet utförs har direkt påverkan på djurvälstånd och i förlängningen produktion. Yrket är dessutom riskfyllt och tungt, och det finns en stor risk att djur stressas och även skadas om okunniga hanterar klövvården. Det finns mycket som talar för att yrkesgruppen bör regleras, men att reglera yrket skulle inte vara lämpligt i dagsläget. I stället bör åtgärder vidtas för att kvalitetssäkra och förstärka gruppen. Klövvårdsföreningen har på eget initiativ påbörjat en sådan process.

I Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2009:85) om operativa ingrepp samt skyldigheter för djurhållare och för personal inom djurens hälso- och sjukvård finns idag ett omfattande undantag för klövvårdare. Man får, utan att anlita djurhälsopersonal, utföra både normal verkning och behandling av klövbölder och klövsulesår. Ett sätt att kvalitetssäkra branschen vore att knyta detta undantag till ett krav på en av Jordbruksverket godkänd utbildning.

4.7.4 Förslag på åtgärder

Klövvården har stor betydelse för välfärden i Sveriges nötkreatursbesättningar. Klövvårdaryrkets utveckling bör därför följas noggrant, och Jordbruksverkets åsikt är att man bör sträva efter att landets klövvårdare ska vara utbildade. Jordbruksverket kommer att överväga att koppla de undantag från behandlingsförbudet som klövvårdare idag har till ett krav på utbildning och/eller yrkeserfarenhet. Branschen har visat tecken på att organisera sig och genomför idag en certifieringsprocess som kan få betydelse för yrkets utveckling. Förhoppningsvis kan det på ett naturligt sätt leda till ett ökat intresse för utbildning och kompetensutveckling, vilket i sin tur kan leda till att intresset för yrket ökar.

4.8 Tandvård

Inom tandvård för djur arbetar idag veterinärer, godkända legitimerade tandläkare, djursjukskötare och i viss mån även djurvårdare.

Tandvården har det senaste decenniet fått allt större uppmärksamhet inom veterinärnärkåren. Inom smådjursjukvården har tidigare åtgärder kopplade till tandhälsan i relativt stor utsträckning utförts av djursjukskötare, och det har även funnits utbildningar där både mer och mindre avancerade tandåtgärder har lärts ut till vårdpersonal som inte har varit veterinärer. En inte oansenlig kompetens finns därför hos legitimerade djursjukskötare och hos djurvårdare som ännu inte är legitimerade. Inom hästsjukvården har andra personkategorier, av vilka vissa har kallat sig hästtandläkare, i stället tagit plats på marknaden. I samband med den nya regleringen av djurens hälso- och sjukvård 2010 uppmärksammades att de praktiska konsekvenserna av det så kallade behandlingsförbudet (4 kap 1 § lag (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård), som i och för sig motsvarade vad som gällde redan innan, tydliggjorde vilka behandlingar som får utföras av vem. Det blev då tydligt att tandvårdare inte får utföra operativa ingrepp och inte heller arbeta med sederade djur.

Kliniker och djursjukhus har även i viss utsträckning anlitat humantandläkare för mer avancerade åtgärder. Sedan 2010 finns det möjlighet för legitimerade tandläkare att ansöka om godkännande för verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård. I dagsläget finns 14 godkända legitimerade tandläkare, men tandläkare som har varit verksamma inom djurens hälso- och sjukvård innan år 2010 lyder under en övergångsregel som gör att de kan fortsätta arbeta till år 2015.

4.8.1 Antal

Idag finns 270 veterinärer som har gått minst ett steg i den trestegsutbildning i hästtandvård som hålls vid Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala.

Den 1 januari 2013 hade 13 legitimerade tandläkare fått godkännande för arbete inom djurens hälso- och sjukvård. Det är endast ett fåtal tandläkare som har visat intresse för den vidareutbildning som leder till godkännande.

Av de företag som svarade på *enkät 1* var det 7 % som hade en legitimerad tandläkare anställd.

Bland de svarande hästägarna på *enkät 5* anger 77 % att de anlitar veterinär för skötseln av sin hästs tänder, 9 % anger en godkänd legitimerad tandläkare och 14 % anger övrig. Av kommentarer till svaren kan förstås att flera av dem som har svarat "övrig" har angett en godkänd legitimerad tandläkare.

4.8.2 Behov

8,5 % av smådjursklinikerna anger att de är i behov av att anställa en eller flera godkända legitimerade tandläkare, och 27 % av hästklinikerna uppger att de kommer att behöva nyanställa en eller flera veterinärer med vidareutbildning inom tandvård. Den veterinära vidareutbildningen har rönt stort intresse, och vi förutspår inte någon brist på tandkompetens hos veterinärerna om tio år.

På smådjurssidan kommer det att finnas ett behov av kompetens personal inom tandvårdsområdet. Den veterinära kunskapen på området ser ut att ha vuxit på kort tid, och även om de godkända legitimerade tandläkare som finns i branschen kan komma att utgöra ett komplement tror man att veterinärkåren kommer att vara självförsörjande inom en tioårsperiod.

4.8.3 Förslag på åtgärder

Möjligheten till godkännande för legitimerade tandläkare kommer sannolikt att kunna tas bort inom eller strax efter den nu föreliggande tioårsperioden. Veterinärkåren har idag utvecklats så mycket inom tandområdet att den preliminära lösningen med kompetenstillskott från legitimerade tandläkare inte kommer att vara nödvändig.

4.9 Husdjurstekniker

Yrket husdjurstekniker har gått ifrån att vara ett rent seminörsyrke med vissa befogenheter att behandla medicinskt till ett mer rådgivande arbete. I och med att fler djurhållare senerar själva har husdjursteknikerna tagit på sig andra arbetsuppgifter. Teknikerna började ägna sig åt provtagning i och med screeningen och bekämpningen av leukos, då husdjursteknikerna är billig arbetskraft i jämförelse med veterinärerna. Idag består arbetet i huvudsak av två delar: insemination (inklusive dräktighetsundersökningar, embryoöverföring, inseminering, undersökningar för att fånga upp störningar för vidare hantering av veterinär) och den offentliga kokontrollen. Inga andra medicinska behandlingar än vaccination mot ringorm och avhorning utförs. Husdjurstekniker utför även provtagning av blod, mjölk, urin för nationella screeningar eller nationella program och ägnar sig åt rådgivning för att förebygga sjukdom.

Grundutbildningen till husdjurstekniker är 12 veckor, och inför detta krävs naturbruksgymnasium eller liknande samt två års praktiskt arbete i besättningar varav minst ett år i en mjölkproducerande besättning.

4.9.1 Antal och behov

För 10 år sedan (2002) gjordes ett stort arbete för att driva frågan om skyddad yrkestitel för husdjurstekniker. Då konstaterade man att det fanns ca 300 stycken, men de har blivit färre sedan dess. Snittåldern är hög, och pensionsavgången stor.

Utbildningen är företagsbunden, och hålls av Växa (tidigare Svensk Mjölk). Husdjursföreningarna ser till att behovet är uppfyllt och tar om det behövs fram underlag till ytterligare utbildningar. Husdjursföreningarna betalar även utbildningen, då personerna som går kursen sedan har sin anställning där. Ett fåtal går kursen på eget bevåg och betalar även själv.

4.9.2 Förslag på åtgärder

Husdjurstekniker utgör en viktig och kostnadseffektiv resurs för lantbruksföretagen. De utbildas och administreras helt av dessa företag och Jordbruksverket ser i dagsläget ingen anledning att behörighetsreglera yrkesgruppen, men inte heller någon anledning att inskränka de undantag som gruppen har i lagstiftningen. De arbetsuppgifter som husdjursteknikerna ägnar sig åt skulle, om inte husdjurstekni-

kerna finns eller om en brist på husdjurstekniker skulle uppstå, kunna utföras av veterinärer, eventuellt i kombination med en assistent. Jordbruksverket anser det därför inte vara ett offentligt åtagande att trygga tillgången till husdjurstekniker.

5 Referenser

- Antagning till veterinärprogrammet vid SLU: Erfarenheter från antagning med prov och intervju under åren 2000-2003, Clarence Kwart, Kristina Julin
- Framtidsutsikter, Arbetsmarknaden för akademiker år 2017, Sveriges Akademikers Centralorganisation, november 2012
- Förekomst av sällskapsdjur – främst hund och katt – i svenska hushåll, Statistiska Centralbyrån, 2006
- Hundar, katter och andra sällskapsdjur 2012, Statistiska Centralbyrån, 2013
- Hästen i Sverige: Europa och Jordbrukspolitiken, Nationella Stiftelsen för Hästsportens Främjande 1996
- Hästar och anläggningar med häst 2004, Sveriges officiella statistik, JO 24 SM 0501, Jordbruksverket 2005
- Hästar och anläggningar med häst 2010, Sveriges officiella statistik, JO 24 SM 1101, Jordbruksverket 2011
- Hästar och uppfödare i Sverige. En sammanställning av nyckeltal för svensk hästuppfödning för åren 2007-2011, Hästnäringens Nationella Stiftelse 2011
- Hästhållning i Sverige, Rapport 2012: 1, Jordbruksverket 2012
- Hästkattningarna 2004 och 2010, en analys utifrån näringens perspektiv, Jordbruksverket, HNS 2011
- Jordbruksverkets årsredovisning 2012
- Konsekvenser av en privatisering av distriktsveterinärorganisationen, Livsmedels-ekonomiska institutet 2007
- Universitet & högskolor, Högskoleverkets årsrapport 2012, Högskoleverkets rapportserie 2012:10 R
- Utvärdering av veterinärprogrammet och forskarutbildningen i veterinärmedicin, Högskoleverkets rapportserie 2008:3 R
- Snabbutredning av UDS marknadssituation, Universitetsdjursjukhuset, 25 oktober 2012
- SOU 2005:98 Behörighet och ansvar inom djurens hälso- och sjukvård
- SOU 2000:109 Hästpolitiska utredningen
- Prop 2008/09:94 Verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård
- Universitet och högskolor, Genomströmning och resultat på grundnivå och avancerad nivå till och med 2009/10, Sveriges officiella statistik, Statistiska meddelanden, UF 20 SM 1103
- http://www.faravelsforbundet.com/images/stories/dokument/kunskap/_sid%2012-13%20nr%201%202008.pdf
- Svensk mjölk <http://www.svenskmjolk.se/Aktuellt/Seminarier-och-Konferenser/Robotkonferens/>

Bilaga 1: Enkäter

Enkät 1 Företagare inom djurens hälso- och sjukvård

Enkäten riktades till företagare med verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård. Enkäten gick ut till medlemmarna i Svensk Djursjukvård, 120 stycken, och i Företagande veterinärers förening, som är en del av Sveriges Veterinärförbund, 430 stycken. Totalt tillfrågades 550 företag. På grund av en brist i enkäten gick en kompletterande enkät ut till dem som hade drabbats av bristen. Samtliga utom en klinik besvarade den kompletterande delen.

130 individuella svar kom in. 17 av dem behandlade enbart häst, 20 tog emot såväl häst som sällskapsdjur, 113 behandlade enbart små sällskapsdjur. Företagen som har svarat täcker cirka 800 veterinärtjänster och knappt 1000 djursjukskötartjänster.

Enkät 2 Legitimerade djursjukskötare

Samtliga med legitimation den 2 januari 2013, 805 personer, tillfrågades bland annat om sin arbetsplats och arbetsförhållanden. 276 personer svarade. 19 av dem arbetade med häst, fyra stycken med både häst och sällskapsdjur, 291 stycken med enbart sällskapsdjur.

Enkät 3 Sjukgymnaster

De sjukgymnaster som ingår i Legitimerade sjukgymnasters riksförbund, Sektionen för sjukgymnastik inom veterinärmedicin, tillfrågades bland annat om i hur stor utsträckning de arbetar med djur. Sektionen har cirka 240 medlemmar. 141 stycken svarade på enkäten.

Enkät 5 Hästägare

Enkäten riktades till hästägare och länkades från hemsidorna för Tidningen Ridsport, Hästmagasinet, Avelsföreningen för svenska varmblodiga travhästen och Svenska islandshästförbundet. Här efterfrågades information om skoning, rehabilitering och tandvård. 1306 personer svarade.

Enkät 6 Hovslagare

Jordbruksverket skickade ut en enkät till alla godkända hovslagare (142 stycken) samt till medlemmar i Distrikthovslagarna (drygt 90 aktiva medlemmar). Sveriges lantbruksuniversitet hade skickat samma frågor till samtliga hovslagare som var medlemmar i Svenska hovslagareföreningen (ca 440 aktiva medlemmar). 117 personer svarade på verkets enkät, 260 på lantbruksuniversitetet. Resultaten från de två enkäterna har jämförts, och de visar samma bild.

Bilaga 2 Referensgrupper

Sällskapsdjur

Mia Runnérus/Ann-Sofi Lagerstedt	Sveriges Lantbruksuniversitet
Maria Bergman	Kommunal
Charlotte Orrfors	Legitimerade sjukgymnasters riksförbund
Per Josefsson	Veterinärer i Sverige
Cecilia Löfkvist	Riksföreningen Anställda inom djursjukvården
Maria Lundvall	Svensk Djursjukvård
Lotta Persson	Distriktsveterinärerna
Lisa Hernblad-Tevell	Sveriges veterinärförbund

Häst

Cajsa Eriksson	Legitimerade sjukgymnasters riksförbund
Michael Knap	Svenska hovslagarföreningen
Helena Vestin	Svensk Djursjukvård
Monica Wartel	Distriktsveterinärerna
Eva Hallberg	Kommunal
Ove Wattle	Sveriges Lantbruksuniversitet
Karin Holm	Sveriges Veterinärförbund
Göran Åkerström	Hästnäringens Nationella Stiftelse

Produktionsdjur

Sten-Olof Dimander	Svenska Djurhälsovården
Mikael Fälth	Veterinärer i Sverige
Christer Bergsten	Biologiska Yrkehögskolan
Johan Waldner	Distriktsveterinärerna
Magdalena Jacobson	Sveriges Lantbruksuniversitet
Stefan Alenius	Sveriges Lantbruksuniversitet
Håkan Landin	Svensk Mjök
Maria Lindberg	Sveriges Veterinärförbund

Utbildning

Bengt Weidow	Skolverket
Cajsa Eriksson	Legitimerade sjukgymnasters riksförbund
Gunnel Marwén Kastenman	Biologiska Yrkehögskolan
Anne-Marie Dahlin	Sveriges Lantbruksuniversitet
Marie Sterning	Sveriges Lantbruksuniversitet
Emelie Larsson/Frida Hamberg	Sveriges Lantbruksuniversitet

Karin Östensson/Torsten Jakobsson
Helen Loo
Marita Stigelius

Sveriges Veterinärförbund
Länsstyrelsen
Svensk Djursjukvård

Övriga djur

Maria Jernberger
Fredrike Ritter
Lisa Schlanger
Britt Lindgren
Ylva Brisman

Länsstyrelsen
Sveriges Veterinärförbund
Sveriges Lantbruksuniversitet
Zoobranschens Riksförbund
Vexotic

Rapporten kan beställas från

Jordbruksverket • 551 82 Jönköping • Tfn 036-15 50 00 (vx) • Fax 036-34 04 14
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se

ISSN 1102-3007 • ISRN SJV-R-13/9-SE • RA13:9